

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto III.

V Celovci, 1. marca 1883.

Štev. 3.

Luteranci.

Historičen roman. Spisal Anton Koder.

(Dalje.)

Šesto poglavje.

Zdaj zagleda v ravnem polji
Mlad'ga poba urno teči,
Belí list v roci nesti.

Národna.

Prva noč je bila po tej dogodbi. Rudeča luna je vzhajala tam izza smrekovih gozdov Kolovskega gradú in po malem razsvetljevala pot, ki vodi ob strmini iz Kamnika proti Podgorju.

In po tej stezi, ki je bila na pol s travo prerastena, na pol s snegom zametena, korakal je suh, a žilav mož ter majhne postave, precej po mesečnem vzhodu sèm od mesta in klet je, da mora baš nocój to noč pihati iz Bistrice sèm prokleti mrzli Štajere, da se mu zanohtuje na rokah in ga ušesa skelé, kakor da bi jih bile ose opikale.

Tako je stopal kake pol ure možiček in tiščal roki za pasni rob, kakor da bi ga vilo in ščipalo po trebuhu, ko zagleda v dalji majhno luč.

„Sakra miš! Bobek vendar drži besedo in trezno glavo izza peči, ter smrekove treščice zažiga, da ga za grive kodraste uberem in mú dvignem premeteno butico kakor polha iz dupla in ga vprašam: „Kaj te kurent moti, da v takovem mrazu starega poštenega Gorička iz listja dramiš in mu k sebi v to bieznico velevaš?“

Te besede je govoril samemu sebi naš ponočni potnik, kamniški mestjan Matija Goriček, ko se je Bobkovemu poslopju v Podgorji približeval.

Ko je dospel pod njegovo steno, naslóni se na skladnico drv pod malim omreženim oknom in se ozre v izbo na pol razsvetljeno. Zagledal je potém za velikim omizjem bledoličnega moža, ki je glavo v pesti podpirajóč v neko zamazano knjigo zrl ter z ustnicami migal in je

nategoval, kakor mali učenček, ki na vsak način urno čitati poskuša in posamezne črke narekuje.

Nekaj časa je Goriček opazoval svojega znanca Bobka, za Lutrove prekučije na Slovenskem znamenitega podgorskega kmeta. A ko so mu jele zopet roke premirati, stisnil je pest, kolikor se je dalo v takovem mrazu, in je sunol z njo v zamazano steklo na oknu, da je zazvenelo.

Takoj je zaprl nató Bobek knjigo, tresko na pol pogorelo privzdignol in ob enem svoj visoko rasteni život leno raztegnol, oddrsnel okno ter polglasno v noč izgovoril:

„Goriček, mislil sem že, da te ne bode. Če si v resnici ti, po-kaži znamenje svoje in potém na gorko k meni stopi!“

Nihče ni odgovoril zvunaj, le moška roka se je prikazala na oknu, držeč med prsti črnobel trak, na katerem ste bili utisnjeni črki M. L. Takovo znamenje so nosili namreč tedanji luteranci pod vrhovno obleko in z njim so se izpričevali in spoznavali pri posebnih priložnostih.

Precej potém so se odslonila vežna vrata, in ko je stopil naš znanec v zaduhlo sobo za svojim tovarišem Bobkom, vprašal je poslednji: „Ali si sam Goriček? Mislil sem, da prideta skupaj s Stobejko; čudno se mi dozdeva, da je še ni.“

„Meni nič mari. Še jazbec bi ne zapustil v takovem mrazu brloga, kot sem ga jaz, in bi v noči snega ne opletal; a prišel sem, da ne rečeš, da sem mevža in da bova lahko enkrat skupaj pobirala onkraj mano, ki bode z Lutrove mize padala.“

„Prijatelj, nobeden ne more s peto kruha jesti, če si ga ni z roko prisluzžil,“ odgovori smeje se Bobek in pristavi: „Ne drži se tako kisko kakor sedem lačnih let, povej rajši, ali veš, kje je grad Strmol, Goriček!“

„Vzame naj te kurent, kaj bi ne vedel. Kaj misliš, da sem ozeb-line in mraza pijan kakor medved o božiči,“ jezi se sosed ter meni nič tebi nič s hrbotom za omizje rine in s pestjo brado podprè.

„Vedel sem, Goriček, da ti nisi jare gospode evet, ki ne vé, kaj se pravi dandanes z biriči v caker hoditi; zaradi tega sem te povabil nocój sèm na razgovor.“

„Tvoja glava tvoj svet; samo izreci kmalu, kaj hočeš, če ne ti peté na zapeček odnesem, da me tri sto griv ne premakne do jutra,“ odvrne tovariš in zre v svojega soseda, kakor da bi hotel reči: „Miši imajo svoje luknje in vrabci svoje podstrešje, mi pa se shajamo kakor garjavi v noči tu in ne vemo prav za prav čemu!“

Dobro, da je treska z velikim otrinkom gorela in da ni videl Bobek, eden izmed glavnih stebrov ondotnega luteranstva, kislega obraza svojega tovariša, če ne, bi morda ne bil pristavil potém: „Le dobro se ogrej prijatelj in v črevlje ovsene slame natlači; kajti še nocój moraš v imenu naše stvari storiti dolg in težaven pot!“

Naša voditeljica Katarina Stobe ima največje zaupanje do tebe, in le ti si izvoljen, da neseš zadnje imenitno poročilo v Strmol k Jarneju Knaflju in sicer še nocój; kajti kdo vé, ali smo jutre še vsi skupaj, saj nam je ta prokleti mestni sodec Kramar za petami, kakor bi mu gorelo za hrbtom. Baš včeraj je dal zapreti našega prijatelja Šimna Voglarja, ker se ni odkril gredé mimo crkve na Šutni.“

„Zakaj pa ravno jaz in ne ti bledost študirana? Ti kar v take bukve pogledaš, kot so te, in bereš, kako je Primuž Truber hudiča panal, da mu ni mogel do živega, ko je pred obilo zbranim ljudstvom o lepej Lutrovej Katrici govoril. Poslušalci moškega in ženskega spola so se jeli kar poljubovati in tri nedelje potém ni bilo duhovnikov dovolj, da bi bili vse pare poročili? Zaradi tega so se pa kar tako radi imeli za ene kvatre ali pa dvoje, kolikor časa se jim je zljubilo. Truber sam je storil tako, ko je svojo nekdanjo kuharico v Šentjerneji javno na sprehod vodil.“

„Šalo na stran, dragi Goriček, kaj veva midva, kaj vse v svetem pismu stoji, katero hočeš ti razlagati, kakor da bi črešnje ubiral. Jaz ti le pravim, da je tvoj čas drag.“

Jutre zjutraj ko vzhaja solnce, moraš biti že v Strmolu; kajti tedaj se vozi Strmolški baron v Velesovski gozd na sprehod, in pri tej priložnosti govoriš lahko z njegovim kočijašem Knafljem ter mu podaš pismo Katarine Stobejke. Med tem ko ti občuješ z njim in ga vprašaš, kakovo naznanilo ti naroča, odgovori ti on le z besedo „da“ ali „ne“. Če se zgodi poslednje, ne vračaš se prej, dokler ti ne pošljemo še nekaj tukajšnjih znancev, kateri ti naznanijo daljno naše povelje.“

Pri teh besedah Bobkovih je Goriček svoj suhi obraz tako skremžil in široki nosnici tako raztegnol kakor psiček, če mu mesto pričakovane klobase glavico česnja pod nos pomoliš. Čez nekoliko pa je zarohnel in se začudil menéč: „O sveti pust, kako smo ljudje nespametni na svetu! Z glavo po njem hodimo, da nas črevlji ne ožulijo na nogah. Potém naj pa še kdo reče, da nebeske črešnje, ki po zimi in po letu ondi zoré, nekdam zastonj zobljemo?“

In Knafelj je zdaj Strmolskega grajščaka kočijaš, a jaz sem mislil, da se bode z našim Lutrom v zlatej kočiji po nebesih vozil in še nam tja gori pomagal, če nas Kamniški Kramar prej obesiti ne dá. Če se pa nameri poslednje, potém še z našim plačilom ni nič; saj more le tista duša v večni raj oditi, katero pobožno iz prsij izdihnemo. Kako se bode pa moglo to zgoditi, Bobek, če nam rabelj z vrvico vrat zadrgne?“

„Ti pikaš danes kakor škorpion, če mu na rep stopiš, samega sebe, Goriček. In treba ti ni, saj še nisi sinoči zadnjič večerjal. Jutre zjutraj na tešče te pa te besede neslane težé, kakor da bi se bil boba v stročji preobjedel.“ povzame zopet nekoliko nevoljen Bobek in zre dalje

v knjigo pred seboj ter nadaljuje potém: „Tu notri stoji zapisano: Vsak naj vzame svoj križ na rame in ga naj nese za menoj; kajti blagor onim, ki so trudni in obloženi, njih je nebeško kraljestvo.“

„Zdaj si se pa sam ujel, Bobek, v past mišjo, ki si jo hotel meni nastaviti,“ odgovori urno tovariš. „Da nisem obložen s križem, ne moreš tajiti prijatelj. Že petdeset let ga nosim za seboj in nihče mi ga noče vzeti, samo sodec bi ga rad, da bi ga potém med zemljo in nebom vranam in krokarjem za večerjo obesil. A ne bode ga še zdaj. Ti pa hočeš, da bi ga takoj še v noči in zimi črez strm in grm v Strmolski grad na prodaj nesel, da mi tam še nekaj rudečih klobas za plačilo, ker za Knaflem stikam, ná-nj obesijo.“

Veš Bobek, naš voditelj, Katarina Stobe, nam je zadnjo nedeljo pridigoval, da imajo lisice svoje luknje, vrabci svoja gnezda; jaz Lutrov apostel pa bi nocój še tvojega zapečka ne imel, kamor bi na gorko položil svojo glavo?“

Tako je govoril po svojej nravi siten in ves smešen Goriček, v resnici pa jako drzen in fanatičen Novoverec; nató je pa resno pristavil: „Torej v Strmolu je Knafelj zdaj in za kočijaša služi?“

„Rekel sem ti, ne bodi neverjeten Tomaž!“ odvrne hitro Bobek.

„Kdo ti je poročil to? Ali imaš novic iz Kranja?“

„Mar si ti edini tujec v Galileji; mar ne veš, da je poslala Stobe že Voglarja tja, a da ni ta lena korenina nič opravila. Kdo vé, ali je govoril z njim in mu razjasnil naš obupni stan.“

„In kaj mu naj naznanim jaz, če je tako, in se stiska on zdaj kakor gos glavo med peruti, ko nas je pripravil tako daleč, da so nam vislice bolj gotove kakor naš vsakdanji kruh?“

„Sèm naj pride, skliče naj shod, posvetuje naj se z nami, in če ni drugače, preskrbi naj nam pripomočke, da se izselimo na Nemško; saj on vé za Truberja, in ta nam lahko pomaga.“

„Aha, to je tvoja misel in pa Katarine Stobejke, ktereje se gotovo po Knafli zdeha kakor lačnej zajklji po rudečej detelji. Veš, jaz imam pa še kravo matorogo domá in nekaj zelnika, pred jesenijo bi ne šel rad na Nemško, potém pa kedar hočeš.“

Tako sta se razgovarjala moža pol v jezi pol v šalah, da je moralo prihajati že proti jutru.

In tedaj je potrkal nenadoma zopet nekdo na okno, in njegova podoba je popolnoma zakrila malo šipo.

Zopet je vprašal Bobek po imenovanej izkaznici, in prikazala se je bela nežna dlan skozi okno v sobo.

„Stobe je,“ dejal je potém nekako skrivnostno gospodar in odpirat je tekel vežne duri.

Zasopljena in v temen plašč zavita stopila je velika ženska v sobo in še med durimi nekako boječe vprašala: „Ali si odposlal Gorička, Bobek?“

„Nisem, a baš zdaj hoče oditi,“ odgovori gospodar in pokaže na tovariša, ki je v svetem strahu pred mogočno žensko jedva dihal.

„Prav je, da še ni odšel,“ opomni ponosno Stobe, potem pa na klop k peči sede, plašč razvije, da se jej lep, mraza nekoliko zarudel obraz pokaže, in nadaljuje:

„Ravno nocój je prihitel predikant Luka Avnič, znano ti mora biti njegovo ime, iz Cerkelj k meni in mi naznanil nevesele vesti.“

„Pač ni resnica, kar se je čulo o Knaflji?“ vpraša nekoliko prestrašen Bobek.

„Resnica, vse res, kakor je zapisano v svetem pismu: „Udaril bom pastirja in razkropile se bodo ovce.““ Pri nas je toliko hujše, da odpada pastir, a njegove ovce se branijo udarca.“

„Odpadnik, renegat torej v resnici?“ zazijata in vprašata na en pot Bobek in Goriček.

„Razjasnjena še ni popolno ta uganjka, a kmalu bode. Tudi imenitnejši prijatelji naši v Kranji, kovač Gogala, Florijan Leskovic in drugi opazujejo Knaflja, ker mislijo, da jih je izdal, a do živega mu ne morejo prav.“

Zaradi tega sem hitela še nocój sem in prav je, da še nisi odšel Goriček,“ reče zdajci še enkrat Stobejka poslednjemu.

„Tudi ni jasno in gotovo, ali se vozi zdaj Strmolski grajščak na sprehod, ker je bajè obolel, zatorej lahko počakaš, da se zdani. Potém pa idi k Cerkljanskemu župniku, véš tudi on je naš, ali skriven prijatelj, in mu to moje pismo izroči, ostalo pa skušaj Knaflju po kakovej drugej osebi oddati. Ondi ostaneš potém nekaj dnij, dokler ne dobiš drugega povelja od mene.“

Prikimaval in obljuboval je Goriček vse to storiti, akoravno je prej z Bobkom šale zbijal in vse naredbe smešil. Takovo avtoriteto je imela ponosna ženska nad vsemi svojimi somišljeniki.

Naposled je še Stobe nekaj skrivnega Bobku na uho šepetala, potém pa odšla, predno se je jelo daniti. A Goriček je raztegnol vesel svoje mrzle ude na zapeček in ondí toliko časa smrčal, da mu je solnce na razmršeno glavo posvetilo.

Sedmo poglavje.

Tedaj oblekel sem še mlad
 Obleko žalno to,
 Na grobe vzorov, sanj in nad
 Solzé mi zdaj tekó.

Gregorčič.

Med plemenitaši kranjske dežele bil je Koronini, grajščak Strmolski, v verskeje zadevi častna izjema. Odkar mu je umrla že v tretjem letu njegovega zakona žena, in posebno ko je padel njegov edini sin Ivan pod turskim mečem pri obleganji mesta Dunaja po Salejmanu, kterega je poklical znani Zapolya na pomoč proti Ferdinandu, ostarel je kakor črez noč sicer krepki mož in bolehal na melankoliji. Ker je vedel povrh, da izmrè po njem njegov rod, pečal se je bolj z verskimi stvarmi nego z viteštvom in postal eden največjih zaščitnikov sosednega samostana Velesovskega.

Naravno je torej, da ni bilo v Strmolu istega veselega življenja, kakor po drugih gradéh iste dobe in ta dolg čas je uplival mnogo na edino grajsko hčer, plavolasko Lavro, in to tem bolj, ker ni deklica imela temperamenta svojega roditelja, temvèč bila živa, vesela in radovanja željna kljubu svojemu skoro samostanskemu življenju. Tudi ko je že v svojem desetem letu zvedela, da je namenjena za samostan, ni je oplašila poslednja ne ravno prijetna novica, kakor da bi si bila mislila: Uživajmo življenje, dokler nam je moč.

To ni bilo resnemu grajščaku posebno po volji. Zaradi tega mu tudi ni bilo ljubo prijateljstvo njegove hčere z nekoliko starejšo sestro Brdskega grajščaka, baronico Valerijo, ker je bil zadnji postal javni zaščitnik luteranstva na Gorenjskem.

Odsihdob tudi ni več obiskaval svojega soseda, kar je čutila vzlasti Lavra in se zaradi tega toliko pogosteje vozila sama na Brdo, kedar je bil reditelj z doma.

Pri svojeji prijateljici pa se je našla iste ženske radovednosti, ki je toliko večja, kolikor bolj se mora zakrivati.

Ondi jej je prišla tudi prva Truberjeva knjiga v slovenskem jeziku v roke, namreč isti katekizem od l. 1550. z naslovom: „Anu kratku podučene skaterim vsaki človik more vnebu priti“.

Iz te knjige se je v nasprotji s svojo izgojo napila svobodomiselnega duha, ki ne ostane pri ženski brez posebnega upliva. Tako je postala Lavra že v svojeji nežnej mladosti po nevedoma in naključji skrivna luteranka. Vzbudila se jej je želja, seznaniti se osebno z glasovitim Jarnejem Knafljem, o katerem je že od svoje prijateljice čula toliko zanimivega.

Baš iz tega uzroka peljala se je Lavra tudi tisto nedeljo, ko je ljubljanski škof Urban v Kranji pridigoval, na Brdo in se drugi dan, kakor je znano, s Knafeljem samim domú vozila.

In ta nepričakovana vožnja je uplivala veliko na razširjenje verskih idej iste dobe.

Stoprav nekaj tednov je služil Knafelj za Strmolskega kočijaša in že je moral s strahom pripoznati samemu sebi, da ni baš neprijetna takova služba in tako skrivališče, in ko bi bilo mogoče, hotel bi biti vse svoje dni jetnik na Strmolu.

Največji in najbolj popolni značaj sprejema svoje zapovedi od srca, a ne nasprotno, trdi neki filosof.

Tudi Knafelj, svest si svojega novega poklica med svojim narodom, bojeval se je v začetku proti takim poveljem in z nevoljo zrl, kako izgublja najlepši čas v brezdelavnosti.

In ko se je hotel s silo iztrgati iz svoje nenadne situacije ter mislil in študiral vso noč, kako precej zboljšati kritične zadeve svojih somišljenikov, ki so ga že zapóred nadlegovali z vprašanji o tem in onem ter mu očitavali neodločnost, celó omahljivost, indeferentisem, prišla je zopet grajska hči in dejala:

„Peljiva se v ta in oni kraj, jezdiva v sosedni grad, pojdiva na lov“ itd. In kdo bi ne bil ubogal takej zapovedi lepe plavolaske? Naravno je bilo tedaj, da sta Knafelj in vesela grajska hči postala prijatelja, akoravno si nista zatrjevala nikdar svojih sympathij; in naš znanec je čutil enkrat nenadoma, ko je poljubil svojeje gospici roko, da se jej trese, pa opazil je tudi, da občuje ona med vsemi grajskimi služabniki samo z njim in pogostoma brez opravka in uzroka.

Tako je bilo položeno in zasejano zrnje prve udanosti kakor črez noč in nevedé v neizkušeno srce mlade grajščakinje, ki še ni slutilo tedaj, kako lahko se dvigne iz iskrice sočutja gromada ljubezni in strasti enako mogočnemu hrastu iz prahú, kamor je padlo po vetru zaneseno zrnice.

Neko popoldne sta bila Knafelj in grajska hči na lovu na ptiče s sokolom visoko gore v smrekovem gozdu. Precej srečna sta bila v svojem poslu; kajti marsikterega krilatega pevca prinesel jima je bistrogledi roparski pomočnik izmed vejevja. Mračiti se je jelo med tem in hipoma ju je prehitela na višavi velika ploha.

Prisiljena sta bila torej vedriti pod košatim hrastom.

„Nesrečo imam. Baš zdaj mora deževati, ko moram storiti še dolgo pot nocój,“ povzame zdajci Knafelj besedo, ogledujoč nebo, ali ni upanja, da se zboljša vreme.

„Kam morate iti tako nenadno?“ vpraša gospica.

„Važen posel imam v Kamniku. Že dva pota so mi pisali, naj pridem, in priti moram, a jaz sem odlagal vedno zaradi —“

„Čemu ste odlagali, povejte resnico Jarnej!“

„Ker je tako prijetno pri vas in sem se bal vašega očeta, ko bi zvedel, da hodim v noči iz gradú,“ odgovori tovariš in uprè svoj pogled v gospico, da poslednja radovednosti in strahú v lice zarudí.

„Saj ni pregreha hoditi v bližnje mesto, če imate važen opravek.“

„Pač ni, a ljudje mislijo, da je, in obsodili bi me, ko bi vedeli, kam hodim in zakaj.“

„Če vam dovolijo oče, nič ne dé. Povém jim in oba se peljeva tja po dnevnu, če hočete,“ odgovori nekako skrbno zopet gospica.

„Prosim vas, tega ne smete! Izgubljen bi bil jaz — in tudi nikdar več bi ne smel in ne mogel potém z vami govoriti. Poslednje bi mi bilo najhujše.“

Z naglasom in s tresočo besedo govoril je Knafelj zadnje besede in opazil je potém v svoje veselje, da je zarudela tudi njegova tovaršica.

„Mrzel veter brije, prehladili se bodete gospica,“ nadaljuje zopet Jarnej.

„Ne zebe me, da bi le dež prenehal,“ odgovori nekako v zadregi tovaršica in vendar mraza trepeče.

A ko jo zavije nató Knafelj v svoj plašč, ne brani se mu, samo boji se, da bi se zdaj sam prehladil.

„Le prepričajte se, da mi je gorkó!“ odgovori tovariš in kakor za pričo ulovi roko svoje tovaršice in méni, da je njena v primeri z njegovo mrzla, — prehladna.

Zopet udari vročica v deklíčino lice, in to je menda krivo, da pozabi, kdo drži njeno tresočo desnico, da je to — ubogi grajski kočijaš.

„Zakaj sem moral priti na Strmol?“ pravi črez nekoliko zopet Knafelj.

„Ali vam je torej žal?“

„Žal, ker sem priklenen zdaj z jeklenimi okovi, ki me pogubé prej ali pozneje.“

„Saj ste svobodni, saj lahko —.“ „Greste“ je hotela morda mlada grajščakinja pristaviti, a ustrašila se je te strašne besede in dejala je rajši:

„Kaplan Knafelj je kriv, da ste prišli k nam. Ko bi se ne bila tedaj jaz peljala na Brdo, poslal bi vas ne bil grajšček k nam, in jaz bi vas ne bila nikdar poznala.“

Slab in skriven vzdih se izvije pri teh besedah gospici iz prsij, a hoče ga zakriti s tem, da pristavi:

„Ali poznate tudi vi Knaflja? Bog zna, kje je zdaj in ali je res še tako mlad in lep, kakor pravijo ljudje.“

„Poslednjega ne vém, a znano mi je, da je najbolj nesrečen človek na svetu: kajti prijatelj sem njegov od mladih nog.“

„Vi?“ začudi se gospica, kakor da bi se razveselila ali pa nekoliko prestrašila tega poročila.

„Ne bojte se me zaradi tega, gospica! Knafelj je pošten človek in če je na krivem potu, storila ga je le osoda krivoverca, kakor ga zove ljudstvo.“

„Ne, jaz imam rada Knaflja, tudi moja prijateljica baronica Brdska ljubi ga skrivaje, in njegova vera se mi ne dozdeva napačna. Ne vém, čemu ga preganjajo kakor zapeljivca.“

V ljubeznivej naivnosti govorila je gospica te besede in opogumila Knaflja, da jo je vprašal potém:

„Veste gospica, kje je Šmarca?“

„Dobro ne vém, a čula sem že to ime.“

„Vas je uro hodá od Kamnika na bregu Bistrice in ondi je Knafelj domá. Ubogih kmetskih starišev sin je. Sam si je pridobil vednosti, ki so potrebne za njegov stan, in opravljal potém častno službo mestnega kaplana v Kamniku in v Kranji, od koder ga je pregnala zaslepljenost ljudstva, ker se ni upogoval vsakej sapiči in ker je imel srce, preveč čuteče srce v prsih. Njegovo gorjé je, da je izgrešil svoj poklic. Berastvo ga je tiralo kakor mnogo njegovih rojakov v duhovščico, za katero ni bil rojen, in spoznal je, ko je bilo prepozno, da najde le v Lutrovih idejah tolažbo v svojej nesreči.“

Tako je govoril Jarnej in čutil je ter se prepričal, da se zanima njegova tovaršica za nesrečnega Knaflja in da jej ugajajo njegove ideje. Nadaljeval je zaradi tega:

„Ali veste gospica, da si zdaj Knafelj pri belem dnevu ni varen življenja? On je bil že več potov v smrtnej nevarnosti; gosposka je razpisala darilo na njegovo glavo, a on je komaj ubežal isto nedeljo iz Kranja in se potika zdaj po svetu, kakor izgubljeni sin, zapuščen od vsega sveta, Bog zna, kje!“

To ni bil prejšnji grajski kočijaš, ki je govoril s tako odločnostjo o verskem renegatu; tako ume pripovedovati le človek, ki se vé ogreti za lastne ideje in jim daruje svojo srečo.

Naravno je torej, da se je med tem pripovedovanjem ustrašila gospica svojega tovariša, in potém je nekako boječe stopala z njim v dolino, ko je ponehala ploha.

Angeljevo česčenje je zazvonilo globoko doli v Cerkljanskej crkvi, ko dospeta naša znanca na razpotje za Štefansko goro.

Ondi postoji gospica Lavra in moli na glas angeljevo česčenje. Zgane se njen spremljevalec pri tej molitvi, kakor da bi bil stopil na modrasa, potém pa odgovarja s tresočim glasom molitvi svoje tovaršice, kakor dete, ki je bilo od matere kaznovano zaradi nepobožnosti.

Ni še bila končana molitev, ko Knaflja ginenje premaga; dalje ne more zakrivati več svojih čutil, ki so se mu vzbudila v tem trenutku, v stran se obrne in solza za solzo mu jame kapljati po lici.

„Ali vam ni povšeči ta lepa molitev?“ vpraša gospica začudjena.

„Lepa je res, kdor jo moli iz srca in prepričanja v njeno svetost,“ pristavi Knafelj in nadaljuje potém:

„Ne zamerite gospica, spomnil sem se v tem trenutku baš dragega prijatelja, ki je tudi nekdanj s svojo ubogo materjo molil angeljevo čiščenje; in verujte mi, srečen je bil še tedaj, pa samo tedaj, pozneje nikdar več. Pokopali so mu mater kmalu potém, v tuje mesto ga je vrgla osoda in v boji za življenje, za kruh, za nekaj časti pozabil je potém ono lepo molitev, — in prodal z njo svoj mir! In veste, kdo je bil ta moj nesrečni prijatelj, gospica?“

„Kako bi ga poznala, a smili se mi. Jaz bi mu odpustila ta pregrešek iz sile in prijatelj bi bil moj, ker tudi dobro čutim, kaj se pravi zapuščenemu biti na svetu in v varstvu otožnega in preostrega reditelja.“

Opogumile so Knaflja te mile, iz srca izvirajoče besede, položil je svojo roko nekako proseč v desnico svoje tovaršice in dejal:

„Baronica Lavra, dovolite, da vas innenujem prvič s tem lepim imenom ter vam naznanjam, da ta nesrečni Jarnej Knafelj sam, ki je iskal zavetja v gradu vaše prijateljice in spoznal ondi v svoje gorjé — Vas in si nakopal na glavo zaradi tega prokletstvo svojih somišljenikov in svoje izbujene vesti...“

Stresla se je deklica pri teh besedah, kakor da bi bila zvedela nenadoma enako svojo nesrečo, in kakor blisk se je zasvetilo v njenej glavi: — kaj, ko bi bil isti nesrečni človek —

A predno se je zavedela prav za prav te tako skrivnostne misli, zdrsnolo je koleno njenega tovariša na zemljo, objele so jo strastno njegove roke okoli pasú — in solze je čutila na svojih rokah.

Opisovati nočemo dalje tega nepričakovanega prizora, le toliko dostavimo, da se je zabeležila na tem mestu čudna osoda Jarneja Knaflja in njegove skrivne prijateljice Lavre Strmolske.

Ko sta hitela potém v dolino, opazil je Knafelj, da jima nekdo od daleč sledi.

Prišedši do grajskega ozidja, poslovi se od svoje spremljevalke in počaka svojega sledilca. A mrzel pot mu oblije čelo, ko se mu približa poslednji. Bil je naš znanec iz Podgorja Matija Goriček.

„Kaj kolovratiš ti tod okoli v tem času?“ ogovori ga Knafelj, da bi zakril svojo zadrego in strah pred svojim najbolj iskrenim somišljenikom, o katerem bi bil stavil, da gre zá-nj v smrt.

„Kaj bi ne kolovratil jaz po teh strminah? Veste, jaz pravega luteranca dve uri daleč dišim, kakor pes klobaso v štiridesetdnevnm postu.“

Saj so pa tudi redki postali taki somišljeniki dandanes. Enako orehom v jeseni cepajo na zemljo, kar je jela gospoda tresti njihove vršiče.“

Zbledel je Knafelj pri tej opazki; kajti dobro je umel, kam merijo tovariševе besede, in je pristavil: „Kaj je novega v Kamniku, Goriček?“

„Stobe vas pozdravlja in vam to pismo izročā. Že tri dni prežim tū okoli Strmola kakor mačka na miš, a bilo vas ni na pregled, in jaz nisem kriv, ako zveste novice, ki so popisane tu na papirji, že prepozno.“

Ogenj je ukresal potēm Knafelj, užgal kopico listja pod bukvo ob potu in pri njegovej svetlobi čital je pismo.

Nektere kratki je izpremenil čitajōč barvo na lici, kar je v svoje veselje opazil Goriček, natō pa je pristavil:

„Hvala za poročilo! Naznanite, da pridem, če bode mogoče, kmalu sam v Podgorje in tedaj uredim, kar je potrebnega!“

„To storite lahko še nocōj! Za gotovo vas še to noč pričakujeta pri Cerkljanskem župniku Gogala iz Kranja in Leskovic. Tudi Stobe pride menda tja in še več naših prijateljev; kajti važne stvari se imajo razsojevati; od Truberja z Nemškega došle so novice!“

Zopet je zbledel Knafelj pri teh besedah, kajti prepričal se je, da so zasledili njegovi prijatelji skrivališče na Strmolu in da ga čaka težko zagovarjanje in opravičevanje.

„Naznani Goriček, da pridem tudi jaz, a pred polnočjo mi ni mogoče, ter me za zdaj župniku priporoči!“

In ko je hotel mož oditi, poklical ga je še Knafelj k sebi in mu dejal: „Pa ne govori besede, s kom in kje si me videl nocōj! Tega ni treba nikomur znati. Jaz vēm, zakaj sem se izdal grajščakinji.“

(Dalje pride.)

Hipi blaženstva.

Najsrečneja sem jaz po pesni,
Kedar se ravno vzbudi,
In srce žareče jo vneto,
Ali skrivnostno goji.

Bogā zahvaljujem vriskaje,
Da mi jo dal je ljubō,
Bedeča in v sanjah presvetlih
Čuvam je vedno skrbnō.

A kedar iz srca mi sili
Vēnkaj, le vēnkaj med svet,
Takrāt, oj, že vene odpada
Rādosti vzorne mi cvet.

Najsrečneja tudi je mati,
Ko še otroku je vse,
Ko njeno prezvesto naročje
Mesto blaženstva mu je!

Sonetni venec.

I.

Trde nam modri, slast da poesije
Homeru bila družba je edina,
Berač ko slep na čast ti, domovina,
Junakov pel je slavnih razprtije.

Ob Pontu tam Ovid je elegije
Ubiral slavne; petje je milina
Tolažba mu in daljna očevina,
Spomin najdražji Rima lepotije.

Homer jaz nisem in Ovid sloveči,
Athene niso mi domovje milo
In rojen nisem v zvezdi se leskeči.

Vse kar imam je petje, ki glasilo
Domovju bo se v sreči in nesreči,
Edino je najlepše tolažilo.

III.

Ko pesnikov na svetu bi ne bilo
In angeljev v nebesih, kdo hozano
Prepeval bi, ljubezen v srcih vžgano
In lice tvoje bi slavil premilo?

Ko solnce bi na nebu ne svetilo,
Jezero zvezd hodilo pot neznano,
Verjel kedo bi, upal neprestano,
Da gori bode srce se spočilo?

Uči nas vera, glave razsvetljene;
Ljubezen je oprala hudobije
Adama v raji in njegove žene.

Brez tebe tudi same elegije
Bi peval jaz, brez nade saj nobene
Lepoto pel kedo bi domačije?

II.

Edino je najlepše tolažilo
Nam misel sladka, da moči smo svoje,
Domovje, na oltar podali tvoje,
Da vreme bi se tebi razvedrilo;

Imé Slovencev da bi se častilo,
Spoznal bi svet, da rod naš svete boje
Za pravdo, čast bori, da pevec poje:
Vsi bratov smo in sester vsi število.

Pogled mi tvoj, obličje tvoje jasno
Dnij mračnih vseh je mojih tolažilo
In pesni tej-darilo je prekrasno.

Za skromno to kedo sicer plačilo
Imé bi vpletal v venec blagoglasno,
Ko pesnikov na svetu bi ne bilo?

IV.

Lepoto pel kedo bi domačije
Pregnan kot jaz, ki sam živi v tujini,
Zastonj pogled obrača po višini,
Kjer srce drago mu brez upa bije,

Kjer cesta tam se bela v gore vije
In hišica stoji tam na strmini,
Kjer mati stara zre po dragem sinu,
In oče sivolas že v grobu gnije.

Kdor strupa prazni tú le polno mero,
Kdor rob je večni, v sponah roki vije,
Kdor žulov dá za črni kruh stotero,

Kdor hlapec tak nikjer se ne spočije,
Kakó bi v vzore zidal prazno vero,
In srca kdo bi slikal harmonije?

Milko Vogrin.

Novela. Spisal dr. Stojan.

(Dalje.)

III.

Nasledek Olginega razgovora z materjo bil je ta, da je hči odslej molčala ter kolikor mogoče zatajevala svoje notranje boje. Kedar je le količkaj mogla, pobegnola je skrivši iz materine bližine na vrt v svojo utico, ali si pa poiskala v zelenem gozdiči skrit prostorček. Tú se je potem razjokala, kakor malo dete, če vidi, da mu hoče kdo predrago mater odpeljati. Večkrat jo je našla mati na skrivnem jokajočo, in solze v hčerinih očéh segale so jej globoko v srce. Bilo jej je neskončno težko videti, kako žaluje in trpi njen otrok. Nehotoma je tedaj Olgo večkrat po uzroku njene žalosti popraševala, ali deklica se je vrgla, ne da bi besedice izpregovorila, materi v naročje in se v njenih objemih izjokala.

To dušno stanje ni dolgo prenehalo. Sicer je istina, da čas vse ozdravi, ali ta izrek je presplošen. Mati se je varala, ko se je s prva tolažila s tem, da bode po nekih dneh Olga na vse pozabila in zopet poprejšnjo veselost pridobila. A tú je bilo nasprotno. Olgino obličje bledelo je vedno bolj od dne do dne, njeni živci postajali so vsak dan bolj občutljivi, in uboga deklica se je včasih tresla kakor šiba na vodi. Tudi po noči ni bilo mirú. Zdaj je celo noč prejkala, zdaj v sanjah govorila, zdaj blodila, da je mater, ki je z njo v istej sobi počivala, kar strah in groza obhajala... Kaj je bilo materi storiti? Ali bi naj pisala očetu in ga prosila, naj pride v Poreče? Ali bi mu naj razkrila tajno Olgino ljubezen in povedala, kakšne nasledke je imel nje pogovor s hčerjo?

Taka vprašanja so mučila mater, ko je čuvala po nočéh svojo hčer in devala jej na vročo, gorečo glavo mrzle obveze. Slednjič je pa sklenola sama pri sebi, da hoče slušati hčerino nedolžno srce in stati mu sočutno na strani. Občutljiva materina nrav ni mogla več kazati iste osornosti proti svojemu dragemu otroku, kakor smo jo oni večer pri njej opazovali. Mati je zdaj pozabila, kar je zadnjič proti hčeri govorila, ter je začela Olgo pomilovalno tolažiti. Nje tolažba pa je bil lek dekličinemu srcu!

Ko je Olga že četrto noč, bilo je v soboto, vsa obupana v svojej postelji na skrivnem solze točila in kakor brezútna zrla némo pred se, užalilo se je materi sree, da se ni mogla več přemagovati, in to noč razkrila je hčerki svoje sočutje. Obljubila jej je, da je ne dá od doma, in da se ne bode zveza z Robertom tako hitro vršila, kakor se je bilo določilo.

„Nič še ni izgubljenega,“ tolaži jo zdaj mati. „Ako tvoja ljubezen do Vogrina enaka ostane in ti le z njim srečna biti želiš, tudi to še lahko božja previdnost tako obrne, da vse po tvojej želji in volji izteče. Nikar še ne obupaj, saj poznaš resnico starega pregovora: Človek obrača, Bog pa obrne. Če dobi dr. Vogrin stalno, dobro službo, potem tudi jaz sama tej zvezi ne nasprotujem, ali zdaj te naj le tolaži prepričanje, da storim vse za te, kar je mogoče in kar tvoje srce poželi.“

Po teh besedah se je Olgi srce utolažilo. Začela je govoriti o Vogrinu, o njegovem lepem značaju, plemenitem njegovem srci, in mati jo je molče poslušala. Vedela je, da si Olga, kakor vsak človek, govorjenjem le notranjo svojo žalost olajšuje. Med tem pa je vedno mrzle obveze hčerki na čelo pokladala, in hvala Bogu, vse skupaj je tako dobro uplivalo na razdražene živce, da je hči to noč prvič zopet trdno spala.

Visoko je stalo v nedeljo jutro solnce na nebu, ko se je Olga vzbudila. Mati je že bila na vrtu sama použila zajutrek, ker ni hotela iz sladkega spanja buditi svoje uboge hčerke. Ravno je vabilo v bližnji cerkvi „Marija na Otocč“ k deseteri maši, ko je prišla Olga k materi na vrt.

„Dobro jutro, moja ljuba mati,“ pozdravlja mater hči ter jo iskreno poljubi. „Danes si pač dolgo ná-me čakala! Zakaj me nisi bila vzbudila?“

„Videla sem te mirno spečo,“ odvrne mati, „kakor da bi čuvali angelji nad tebój, in zdelo se mi je, da se čutiš srečno v svojih blaženih sanjah. Nisem te torej hotela buditi, ker vém, da je človek srečen, kedar spi. Njegov duh se tedaj ziblje po visokih uzornih višavah, on kroži breztelesen v blaženih, rajskih krogih, a ko se truplo vzbudi, vrne se zopet v dejansko, težko življenje.“

„Glej mama, danes se čutim bolj krepko,“ odgovori Olga pogumnega glasú. „Spala sem, kakor še nikdar v svojem življenji, trdno in mirno. Dobrodejni upliv nocojšnje noči razliva se po mojem telesu.“

In deklica je govorila resnico. Na njenem bledem, upadlem lici začela se je zopet rudečica prikazovati, in na njeno obličje vračala se je prejšnja vabljiva lepota. Srčni nemir je jel zapuščati njeno srce, in pričakovati je bilo, da se jej v kratkem povrne prejšnje veselo dušno stanje. Ali one živahne veselosti in duševnega mirú, ki smo ga pred nekimi dnevi še na njej občudovali, ni bilo videti zdaj na Olgi. Huda izkušnja, da ne more človek na tem svetu vsega doseči, po čemer hrepeni, prepričanje, da se mora boriti za najblažje čute svojega lastnega srea: vse to je neizkušenej deklici srea hudo potrló in vzelo jej prejšnji dušni mir.

„Kaj bodeve danes, ko je nedelja, celi dan delali,“ vpraša po kratkem premolku mati. „Danes in jutre sve še samé, ali v terek že pridejo gostje k nam.“

Mati je navlašč zamolčala ime barona Roberta Bende, ki je imel že v dveh dneh v Poreče priti. Bala se je, da bi z imenom, ki je bilo deklici tako zoperno, ne žalila mladega srca.

„Veš kaj mama,“ odgovori nagloma hči; „pojdive tja na Otok v cerkev! Imave še dovolj časa peljati se tja!“

Materi je bil ta predlog povšeči, in četrť ure pozneje vozila je že krepka, moška roka hčer in mater po bliščečej gladini Vrbskega jezera. Od vseh strani so prihajali v čolnih tja na Otok okoličanje k desetej maši, in med njimi ste bili tudi naši znanki. Prijetno in harmonično pa se je razlegal glas zvonov, ki so vabili pobožne farane k službi božjej.

Kakor pa človeško srce sploh v molitvi tolažbe in olajšanja išče ter v največjej sili k Bogu pošilja najsrčneje prošnje in želje, tako je tudi Olgino srce vplétalo danes v cerkvi novo prošnjo v svojo molitev. Bila je prošnja, naj Bog usliši njene srčne želje in jej podeli srečno prihodnost. Kakor pomladanska roža po pohlevnem deži zopet krepko na kvišku svojo glavico vzdiguje, tako je zdaj deklica pomlajena stopala srčno iz cerkve; povzdigoval jo je tolažilni čut, da je uslišana njena molitev.

Celo nedeljo je prebila Olga v družbi svoje ljube matere.

Različen je bil njun pogovor, a vsaka beseda iz dekličinih ust kazala je, kako srčno je udana hči svojej materi, in kako so jo bile sinoči potolažile njene besede. Olgino otročjo ljubezen pa je tudi mati dobro vračala. Ko ste govorili o prihodu barona Roberta, izmišljala si je Olga, kako bi se mogla njega izogibatí. S prva je dejala, da hoče odslej tu ljudi in okolico spoznavati ter obiskavati v bližnjih kopelih, kakor v Vrbi, v Beljaku, znanee in prijatelje. Teh potov in pohodov se pa sevéda ne sme baron Robert ndeleževati, temveč ona gre s služkinjo sama ali pa z materjo.

Mati jej sicer to misel odobruje, a vendar pristavlja, da se ne spodobí brez moškega spremstva hoditi kam dalje in obiskavati bližnje kopele. Zatorej ne bode drugega kazalo, kakor prijazno vesti se proti Robertu in z njim gostoljubno ravnati. „Midve sve v tem oziru od njega odvisni,“ končuje napósled mati, „dokler ne prideta oče in Rihard k nama.“

„Ako pa moram tukaj vedno le z Robertom občevati,“ odgovori Olga na te besede, „potém pa boljše, da bi ne bila nikdar sém v to kopele prišla. Kaj hočem z njim početi? Saj véš, da mi je že njegova so-seščina zoperna, in strašno tesno mi je pri srci, kedar sem koli sama z njim.“

Razumna mati je takoj spoznala, da je Olgina izjava resnična. Bala se je torej, da še hči slednjič obolí, ako jo sili v družčino, ktere ne mara.

„Kaj pa hočem storiti, Olga?“ vpraša nevoljno mati.

„Jaz vém le eden pripomoček, in ta je, da pride Rihard k nama. Ker še nisi, kakor si mi rekla, očetu o najinem zadnjem pogovoru pisala, piši mu danes in ga prosi, naj mi pošlje brata Riharda sèm. Z njim bodem potém hodila, kamor bom hotela, in se tudi lahko Robertove družčine izogibala.“

Mati je hčerinin besedam pritrdila, a ne samo zaradi tega, da bi imela Olga družčino in tovariša na svojih izletih, temveč jasno jej je bilo, da bi se ne spodobilo, ako bi ju povsod le baron Robert spremljal in bil on edini moški v njunej družbi. Saj ne vé zdaj, kaj še prihodnost prinese, ako iskra Olgine ljubezni do Vogrina ne ugasne! To bi deklici škodilo in vsej rodbini. Tudi Robert bi menda postajal drznejši s svojimi terjatvami ter bi se še bolj vsiljeval, ko bi zvedel, da ga Olga ne mara. Samé torej ne morete ostati, bil je njen konečni sklep, in še isto nedeljo je poslala očetu pismo s prošnjo, naj jima na vsak način Riharda v Poreče pošlje, sicer bi se morala ona sama vrniti z Olgo domú. Natanko in obširno je očetu dokazovala, da potrebujete tukaj, ako dojde Robert, še druge, in to domače moške osebe, in najboljše bi bilo, da pride Rihard k njima.

„Jaz upam, da nama oče Riharda že v nekterih dneh sèm pošlje,“ pravi mati svojej hčeri, ko ste nesli sprehajaje se pismo na pošto. „Do njegovega prihoda pa bove že same prestale, ako naju tudi baron Robert pojutrešnjem obiše. Ti pa bodi proti njemu prijazna in se ga navlašč ne ogiblji. Ako pride k nama večkrat v vas, tedaj pomisli, da je naš gost, a z gosti se moramo vselej vesti priljudno.“

Deklica je sicer vse to materi obljubila, ali njene misli so bile zdaj pri bratu, ali bode brzo prišel, zdaj pri Milku Vogrinu, ali jih on z grofom Konarskim v kratkem ne obiše. Pri vsem tem pa si je vedno le želega, da bi barona Roberta ne bilo, ter se bala njegovega prihoda.

V torek dne 4. junija stopil je nadporočnik baron Benda prvič na slovenska tla v Porečah. Videlo se mu je, da ni iz našega kraja. Ogerski tip si mu bral takoj z njegovega obličja. Zavihane brke pod nosom, zagorelega lica, nekaj strastnih potez v obrazu, črnožareča zenica v očéh: to vse je ovajalo njegov nemir in sanguinično нрав. V huzarskej uniformi in z ježno šibico v roki skoči iz koupéja ter hiti k izhodu.

Ponosnim pogledom meri svet okoli sebe ter gleda, ali ga kdo pričakuje. Vsi obrazi so mu tuji. Tudi jezik, ki se govori, ni mu šepetal milo na uho, bil je nemški. „Ali slušaj,“ misli si sam pri sebi, „kakšen jezik je pa to? Ali ni magyarski?“ In zdaj obstane ter vleče posamezne besede ná-se, a vendar ni mogel ničesa razumeti: ta jezik je bil mili jezik slovenski, a ne magyarski!!

Zmagonosno je hodil potém sem in tja pred kolodvorom, a njegov sluga Janoš pa je znašal skupaj razne zaboje. Že je začel baron Benda nemiren postajati ter samega sebe popraševati, kaj to pomeni, da ni Skenovskih po njega, ko vidi hipoma proti kolodvoru krenoti gosposko kočijo, v kateri je gospá Skenovska sedela.

Takoj po prvem navadnem pozdravu vpraša baron Robert, kako da ni tudi Olge na kolodvor. Gospá Skenovska se je bila na tako vprašanje že pripravila ter odgovori, da se Olga danes slabo počuti ter si ne upa na prosto. Zatorej naj ne zameri, da ga ni prišla pričakovat.

„Že nekaj dnij sém,“ nadaljuje gospá, „boleha Olga in se nič kaj življenja v prostej naravi ne veseli.“

„Uzrok temu je pač,“ seže jej Robert naglo v besedo, „da nima pravega razvedrenja. Jaz jo bodem že razvedril, da bo vesela. Ona nima družbe, in zatorej jej nekaj manjka; to pa dela človeka slabega, in njemu se zdi, da boleha.“

Gospá Skenovska in Robert se nista mogla zdaj dolgo razgovarjati. Hitro je obstala kočija tam, kjer je bilo za barona in njegovega slugo stanovanje pripravljeno. Gospá ga še povabi, raj pride zvečer na čaj in na kratek pogovor, ter se poslovi.

Roberta je bilo s prva hudo dirnolo, da ga ni prišla tudi Olga pričakovat, ali on se hitro potolaži.

„Za dekle mi ni nič,“ misli si zdaj sam pri sebi, gledajóč se v zrcalu. „Vesela je lahko, da dobi tako zalega moža in povrh še barona. Očetu njenemu že itak srce kar radosti poskakuje, ako sliši, da bode njegova hči — moja žena, baronka. Zatorej še rajši večjo doto s hčerjo dá, in meni sevéda je ta najljubša. Potém bodem gospodaril na svojej grajščini, kakor se mi bode ljubilo; živel bodem po zimi na Dunaji ali v Budapešti, ona pa lahko ostaja na grajščini pri mojej materi, saj se s tem že dovolj raduje, da je — baronka, žena magyarskega kavalirja! Ta čut pa, da bode živela po zimi sama brez mene dole na Ogerskem, goji morda že sedaj ter se pripravlja na samoto, kajti že tú biva rada sama in se celó mene izogiblje.“

Tako je mislil baron Robert sam pri sebi, a na tihem se je vendar jezil, da se Olga zá-nj tako malo zanima. Ali to se mu je z druge strani zopet dopadalo! On je namreč vedel, da se nedolžne deklice s prva zeló bojijo moškega spola. In ako se kdo než leó gospicipribližuje, kaže se, kakor da bi se ga bala, a vendar ga zna na tihem ljubiti. Treba je torej nekaj umetnosti v obnašanji proti takim deklicam. Človek mora biti drzen. Z drznostjo se pri ženskem spolu največ opravi, in to najbolj v vojaškej suknji. Česa se je pa treba sramovati ali bati? Deklicam se moška drznost dandanes le dopada.

„Ogerske gospice so rekel bi vse na to stran jako lahke; tudi nemške, in med njimi Olga sama, nimajo menda tršega srca kakor moje rojakinje,“ sklepal je potém Robert. „S prva je treba malo ponositi se s plemstvom svojim, pobáhati in zarožljati s svetlo sabljico; nató nekaj laskavih besed o njenej lepoti in o ženskej kreposti sploh; potém se govori o sreci, udanosti, ljubezni, slednjič pride tajen poljub — in srčna vez je gotova! Tako sem zmagal vsekdar in bodem tudi tú,“ vzklikne zdaj Robert ves vesel in tleskne dlan ob dlan. „Meni se ne more žensko bitje protiviti, ako ga v srce zadenejo moje iskre oči. Tu v Porečah bode veselje! Danes se pošalim z Olgo, jutre grem zopet kam drugam, ali v mesto Celovec, kjer so neki lepe, žive gospice, ali v kako bližnjo kopel. Povsod mi bode src na izbiro, in Olga naj pazi, če hoče, da se jej ne izneverim!“

V takih pogovorih in mislih bil je baron Robert vesel in zadovoljen, kajti nikdo mu ni tu ngovarjal, saj je bil sam v sobi. A ko bi ga bila, ti ljuba bralka, videla, kako samosvestno je trdil on vse to, smejala bi se mu bila rekóč, da se zeló vara o ženskem spolu in da si zida gradove v oblake!

Manj zadovoljnega se je pa kazal baron Robert s svojim stanovanjem. Zdaj ste mu bili njegovi dve sobi premajhni, zdaj mu ni lega proti solčnemu vzhodu ugajala, češ da ga bodo juterni solčni žarki nadlegovali, zdaj so mu bile služkinje v villi pregrde in preumazane, kakor da bi bile Magyarde najснаžnejše in najlepše ženske na svetu; a znano je vendar dovolj, da so slovenska dekleta v kopelih jako belo in praznično oblečena. Dà lahko bi bil rekel, kdor ga je videl, da je ta magyarski baron nestrpljiv kakor mnogo drugih!

A tudi narava mu ni ugajala. Jezil se je rekóč, da so mu gore previsoke, ker ne more prek njih videti; zdaj mu je manjkalo ravnin, kakor so one tam na Ogerskem; zdaj je zopet klet, da se bode jahanju celó odvadil, ker ni dobiti ježnih konj, a tudi pripravnega prostora za jahanje ni; dà še s krasnim jezerom ni bil zadovoljen, in ga je imenoval mlako, če tudi ono 3581 oralov površine obsega in je do 85^m globoko ter se celó do 1660^m na široko razteguje. Z ničim ni bil ta ogerski patron zadovoljen, a prestopil je bil komaj prag svojega stanovanja!

In to svojo nezadovoljnost kazal je tudi pri Skenovskih. Ošteval je ljudi in jih zmerjal, kako so neotesani, ker se mu sevéda niso tako priklanjali, kakor ogerski kmetje na njegovem zadolženem posestvu ob Blatnem jezeru. Naš slovenski kmet že vé dandanes prav dobro, komu se imá odkrivati in komu ne, a to je baš jezilo magyarskega plemenitaša. Govorila je zgoli ošabnost iz njega, a ta se kakor znano ne prikupi nikomur, in tedaj tudi ni Olgi in njenej materi ugajala.

Razgovor pri Skenovskih bil je torej prvi večer jako enoličen. Največ je govoril Robert sam in se pri tem dobro počutil, ker mu ni nikdo, tudi Olga ne, ugovarjal. A to se ni zgodilo iz ljubezni do njega, ali ker bi bila z njim gojila enake nazore, temveč iz malomarnosti, katero je kazala pri njegovem besedovanji. Ni se jej vredno zdelo, da bi se o takih ničevnostih in abotah pogovarjala z njim. Pri vsem tem pa se je vedel Robert proti Olgi in sploh v Skenovski hiši, kakor da bi bil domač. Čutil se je vzvišenega nad obiteljjo Skenovsko kot baron in se ponašal s svojo visokostjo ob vsakej priliki. Hotel je pokazati, da si mora Olga v čast, v veliko čast šteti, da pride v baronsko rodbino, in to v grajščino ogerskega magnata, kakor se je večkrat sam imenoval.

Baron Benda ni nikakor slutil, da ga Olga ne mara, tako je bil v sebe zaslepljen. Domišljeval si je, da se njegovej dražesti, vojaškej močnatosti, lepoti in plemeski visokosti ne more žensko sree ustavljati, in tako je mislil tudi o Olgi, svojej bodočej nevesti. Zatorej mu še na um ni prihajalo vprašati kdaj Olgo, ali ga ljubi, ali hoče biti njegova. Kaj še! To se je pri baronu Robertu vse samo ob sebi razumevalo. Saj pa tudi on prave ljubezni ni poznal niti vedel, da še more kdo drugače ljubiti kakor on. Njemu je bila ljubezen kakor ogenj, ki se zažgè ob škopu slame. Zdaj nastane visok plamen, ognjeni slop, a hipoma ugasne vse, ni svetlobe, ne gorkote, niti ognja, da bi se grel o njem. Dà še večja temota ti nastane, in kmalu ne vèš več, kje se je bila slama zažgala.

Tako je bilo Robertovo srce, in on sam ni vedel prav, kje, kdaj in kolikokrat se mu je že bila vnela iskra ljubezni. Samo to bi ti bil znal povedati, da je že marsiktero vojsko bil z Amorjem in boginjo Venero, a v takih bitkah je podlegel, kakor boja bog Mars na trojanskem bojišču pred silno močjo deviške Athene. Le obrunki so ostali ter kazali zacelejene srčne mu rane. Bil je torej zavarovan proti nežnim čutom, in kakor neranljiv vitez v pravljicah korakal je sigurno med ostrimi puščicami vse očarajočega ženstva!

Prve dneve je zahajal Robert pogostoma k Skenovskim. Najljubše mu je sevéda bilo, ako je naletel Olgo samo. Ali to se je k sreči malokdaj zgodilo. Kedar je imela mati izvèn hiše nujnih opravkov, opazovala je pametna deklica vse dohode kakor vojak na straži, ali se nikdo ne približuje. Je li pa zapazila, da prihaja Robert, zbežala je k materi in ostala pri njej, dokler se ni on poslovil. Na vrt in v gozdič pa ni sicer sama hodila, kakor kedar je vedela, da ne bode nagloma Roberta k njej.

Vsled tega se je bil Robert hitro prepričal, da se ga deklica boji. A to je le pripisoval njenej mladosti in plahoti sploh, kajti vedel je, da se mlade gospice možatega huzarskega častnika také boje kakor piščeta trdokljunega jastreba! „Mora se me pač še privaditi,“ mislil si je sam

pri sebi. „Ona pač ni navajena občevati s častniki in visokim plemstvom. Sramuje se, a ta sramežljivost jej bode že v kratkem izginola.“

Zató pa, da se zadnji njegov izrek uresniči, znal je pa tudi Robert skrbeti. On ni popraševal o ljubezni niti govoril, kakor je sicer navada, o srčnih ranah, o nagnenosti, o udanosti do nje, temveč on je udaril na enkrat s celo vojsko na svojega nasprotnika.

Ko se je bila enkrat mati slučajno, še predno je Rihard z Dunaja došel, iz Robertove in Olgine družčine za malo časa oddaljila, prijel je Robert deklico, kakor kragulj nedolžno pišče, z vso silo okoli pasú, pritisol jo na srce ter jo siloma krepko poljubil. A v tej bitki je bil premagan! Vsa srdita in razkačena izvije se mu Olga s pomočjo svoje telesne sile iz njegovega objema ter zbeži jokaje in ozmerjajóč ga k materi v stransko sobo.

Od tega trenutka ni mogla Olga Roberta nikakor ne trpeti in se ga je samega strahú še bolj umikala. Ni si mogla tolmačiti njegove velike predrznosti v tujej hiši ter si domišljala, da bi jej utegnil na tihem še enkrat kaj takega storiti! To strastno Robertovo početje bilo pa je v Olgi še zadnji čút do njega zatrló, in zdaj je začela tudi njena že prej prisiljena prijaznost pojemati.

Robert je slednjič vendar uvidel, da se je v svojej sodbi o ženskih varal in se povrh še hudo spekel v svojem drznem početji. A ob enem je pa tudi spoznal, da je Olga izjema, velika izjema v ženskem spolu, in da ne dá igrati s seboj kakor druge, dà sto drugih lahkoživih deklic. To odločno Olgino postopanje proti njemu, zaničevanje, preziranje njegove osebe in njegovega imena jelo pa je v Robertovej duši poganjati novo kal, in sicer kal spoštovanja do nje. Prepričal se je, da hrani Olga v sebi sree polno čistosti in nedolžnosti, kakor malo deklic, ktere je on spoznaval in jih moral tudi napósled zaničevati. Vso vero je bil izgubil v ženstvo, smatral je ta spol celó ničevim in slabim, kot igračo moškemu svetu!

A vse to ni dandanes več čúdo onemu, ki pozna svet po mestih in tudi v višjih plemenitih krogovih. Redke so izjeme, ki so še ohranile prvotni kinč in kras ženskemu spolu, a tém bolj se veselimo, ako vidimo, da je naša deklica zmagovito odbila napad silovitega sovražnika. Odslej naprej se je pa Robert Olgi le v največjej spoštljivosti približeval. Govoril ni več v njenej družbi tako ponosito in zaničevalno o ženskem svetu, kakor je bila sicer njegova navada. Videlo se je, da se je premagoval, da bi ne žalil Olgine rahločutnosti. Zdaj bi bila mati lahko svojo hčer samo z Robertom pustila, in on bi se ne bil drznol proti njenej volji le za roko prijeti je. Tako se mu je dozdevala Olga vzvišena, in čutil je vedno bolj in bolj, da hrani njeno srce v sebi ono žensko krepost, ki vlada in gospoduje nad moškim bitjem. Robert si je

jel zdaj v Olgi domišljati ženski uzor in nehoté hrepeneti po njem. In iz spoštovanja nastala je v njegovej duši tiha ljubezen, hrepenenje po svojem idealu!

Tako so tekli dnovi, eden drugemu enak, dokler ni bilo Riharda v Poreče. Kakor se pa čestokrat zgodi, da že ena sama oseba, na novo došla, družčino izpremeni ter jej ali celó novo življenje udahne ali jo pa moti, da ne nahajamo več v njej poprejšnje zabave, tako je bilo tudi z Rihardovim prihodom, kajti je ta donesel sestri novo življenje. Olga je našla v svojem bratu steber, na kterega se je naslanjala v sedanjej samoti. Blizu tri tedne le pogrešala je sestra Riharda, ali ta ločitev bila je sestri ljubezen tako povzdignola, da se je zdaj neločljivo oklenola svojega brata.

Takoj prve ure mu je razkrila, kaj namerjavajo stariši z njo, in da jo hoče baron Robert snubiti, a ona ga ne ljubi. Nató mu pové, zakaj ga ne mara, in kako jej je Robert prisiljen. Napósled ga še prosi, naj jej bode on spremljevalec na sprehodih in večjih izletih, da se lažje Roberta izogiblje.

Rihard je sevéda svojej sestri obljubil, da jej vse, kar ga prosi, izpolni; kajti tudi njemu ni bil Robert povšeči, ker ga je kot mladega pravoslovca — on kot nadporočnik preveč preziral. Robert se ni namreč prej nikdar proti Rihardu prijateljski obnašal. Tudi je sicer z njim malo, rekli bi lahko da skoro nič občeval in govoril. A kakor nam znano, uséli se najprej v mlado moško srce antipathija do onega, kdor se proti njemu ošabno obnaša in ga prezira.

Tako je bilo tudi pri Rihardu, ki se je čutil vsled tega v svojem srci razžaljenega. Sevéda ni Rihard o svojej razžaljenosti nikomur nič pravil, a ona je bila uzrok, zakaj se je proti očetu obotavljal iti v Poreče, naglašajóč, da ne more prej z Dunaja, dokler se kolegije ne končajo. A vse to mu ni nič pomagalo, očetova beseda je bila ostro povelje.

„Kaj mi bode samemu početi tu v Porečah,“ mislil si je, ko se je vlak že bližal Vrbskemu jezeru. „Olga bode vedno pri materi, in baron Robert se gotovo ne gane od nje. Sam se bodem torej moral sprehajati, kopati, veslati in dolgočasiti se; saj vé, kako je bilo druga leta, ko nisem imel nobenih pravih tovarišev, a s starci in gostobesednimi mamicami pa mi tudi ni, da bi z njimi celi dan modre razgovore razpravljaj in njih politične neslanosti poslušal. Življenje po kopelih pač ni za mladega človeka, kakor sem jaz; to pač ni nič za me!“

Tako je tožil Rihard že prve dni tudi svojej sestri, ko sta se po hladnem gozdiči sama sprehajala. A napósled še vpraša Olgo celó po uzroku, zakaj ga je oče prav za prav tako hitro sèm poslal.

„Veš, moj dragi Rihard, to je nekaj posebnega,“ odgovori mu sestra premišljujoča. „Vsediva se tu sem na tó-le klopico, od koder se razprostira tako lep razgled na Karavanke in po celem jezeru, in hočem ti vse razkriti, a le pod tem pogojem, da o vsem molčiš.“

Brat se jej zaroti, da hoče kakor stena molčati, in podá jej roko v znamenje, da ostane mož-beseda. Zdaj še le mu sestra na kratko razloži, zakaj je mati pisala pó-nj.

„Ne huduj se, moj ljubi Rihard,“ sklene slednjič pripovedovanje, „da si prav za prav zavoljo mene sèm prišel. Mislila sem, da bodem s tebjó, v tvojej družbi lažje neljubo mi družčino Robertovo prenašala. Vse hočem, ljubi moj Rihard, zá-te storiti in ti tvojo ljubezen stoterokrat povrnóti! Kamor koli želiš, hodila bom s teboj in delala le tebi družčino, da ti ne bode nikdar dolg čas. Mati so se zdaj že hvala Bogú do dobra okrevali in ne potrebujejo več moje pomoči; zatorej me bodo tudi lahko pogrešali, ako napraviva večkrat kak daljši izlet v to lepo okolico.“

„Ne hudujem se več,“ odgovori jej mirno Rihard, „zdaj ko véim, da tebi s svojo navzočnostjo ustrezam. Ali prej sem bil pač zeló nevoljen, menéč, da me ta ošabni baron zató, da me je prej preziral, še zdaj ob moj prijetni čas na Dunaji spravlja. Tvoji načrti o izletih v krasno okolico in tudi na visoke gore, kjer se čuti človek prostega kakor ptica pod milim nebom, so pač lepi, a izvedejo se težko! Jaz sam ne poznam namreč dobro okolice, jezika slovenskega pa, ki se tú med kmeti govorí, pa celó ne razumevam, in tako bi bilo silno težko napravljati izlete. Povrh pa tudi ne moreva midva sama nikamor dalje od todi iti, kajti baron Robert bi naju skušal na vsak način spremljati, a to bi bilo meni kakor tebi še neljubše.“

Vsi bratovi pomisleki bili so sestri razvidni, a takoj jej pride nekaj na misel, kar je itak že v sreči nosila.

„Jaz véim za neko dobro pomoč, za dobrega tovariša.“

„Za koga pa,“ vpraša jo nagloma Rihard.

Olga bi bila iz celega srca rada takój ime svojemu bratu povédala, a tega si ni upala storiti. Bala se je, da bi tako izdala svojo ljubezen, o ktérej sevédá brat Rihard níti sanjal ni. Obotavlja se torej svoj načrt bratu razkriti, menéč, da je itak vse zastónj in da se vsemu velike težkoče ustavljajo. A ker le brat ne jenja sestre popraševati, kdo bi to bil, naznani mu Olga imé, sramežljivo imenujoča dr. Milka Vogrina.

In pri teh besedah zarudi nedolžno dekletce tako same sramežljivosti v lice, da bi bil brat njeno tajno ljubezen do Vogrina lahko ugonil, ko bi ne bila njegovega pogleda ná-se vabila ptica tonóvsica umetno krožujúča nad jezerno gladino.

„Dá, rés, dr. Vogrin bi nam bil najboljši tovariš,“ pritrđi Rihard vesel svojeji sestri. „On je tukaj nekje blizu domá; on pozna vse kraje,

gore in doline, ter bi nama lahko bil vodja na vseh izletih. Saj mi je že mnogo pravil o koroških visokih gorah, ktere je vse obiskal, in rekel mi je tudi že, da bi bilo njegovo največje veselje, ko bi mi mogel enkrat s teh gor kazati krasoto in kinč svoje domovine. Dà, prav imaš, ljuba sestra; dr. Vogrin bi nama krajšal in slajšal čas ter delal veselo družčino tú na Vrbskem jezeru. Meni samemu je že težko, da nisem tako dolgo z njim govoril. Sedaj nič ne vém o njem, ali je zdrav ali ne. Na zadnjem zabavi pri nas zdel se mi je jako otožen, kar ni sicer njegova navada. Tudi v kavarni, kamor je navadno prej zahajal, nisem ga videl, odkar smo imeli zadnjo veselico, in reči moram, da sem ga zelo pogrešal.“

Olgi se je srce samega veselja smejalo, ko je Rihard tako ljubo o Milku govoril. Najrajši bi bila bratu roké okoli vratú ovila ter s tem pokazala, da se strinja z njegovimi besedami, kajti tudi ona ga že zelo pogreša! Kakor steguje v mraku otrok, ki še ne more govoriti, nežno ročico po svetlej zvezdi na nebu ter skuša ziniti, da bi svojo notranjo željo po zvezdici izreklo, a jezik mu ostane ném: tako je bilo Olgi pri sreči. Gledala je v svojej domišljiji Milka Vogrina, želéc objeti ga s svojimi rokami ter naznaniti bratu svoje notranje hrepenenje po njem, ali sramežljivost jej je vezala jezik ter zakrivala Rihardu njene srčne želje. Zatorej mu mirno, a vendar s stresočim glasom nehoté seže v besedo:

„Tudi jaz sama sem le nekaj besed z njim govorila, ko sve se mati in jaz od Konarskih poslavljali. Tedaj mi je rekla grofinja, da odidejo vsi začetkom junija v Belo pri Železnej Kapli, in da nas okoli 15. tega meseca obiščejo. Danes je pa že 18. junija, a mi še nimamo nobenega poročila, kdaj pridejo k nam, in ali so dospeli srečno na Koroško. Da bi se le ne bilo nič hudega pripetilo!“

In pri teh besedah je mislilo njeno nežno srce, vse prestrašeno, na Vogrina, ali hitro se zopet potolaži, spomnivši se, da je molila vsak dan tudi za blagor svojega Milka!

Ko ni Olga v svoje misli zamaknena dalje govorila, pristavi Rihard, da je sicer njena misel izvrstna, le izvesti jo je težko. Potém pa sta se brat in sestra vneto poganjala, kako bi mogla Vogrina v svojo družbo dobiti: Rihard sevéda zató, da bi se kratkočasil in z njim kot koroškim rojakom obiskaval bližnje trge in vasi, hodil na strme gore in v krasne doline, — Olga pa, da bi imela človeka v svojem obližji, po katerem njeno srce že tako goreče, a brezuspešno hrepeni. Pride li Milko v njeno bližino, in spozna li ona, da goji do nje če ne enake, pa le slično nagnenost, tedaj dobi ona isto nepremagljivo moč, ktero potrebuje njeno srce, da se zoperstavlja sladkim besedam Robertovim. To je bil močen nagib, ki je silil Olgo, da poskuša zdaj vso svojo bistrournost v tem, kakó bi pridobila Vogrina v svojo družčino, a sevéda tako, da bi sama svoje nagnenosti do njega ne izdala!

Ko brat in sestra skupaj premišljujeta, kako bi mogla svojo misel izvesti, približa se jima na enkrat mati z baronom Robertom sèm po gozdiči. Bilo je že pozno popoldne, kedar je navadno Robert k Skenovskim dohajal. Ker pa ni bilo niti Riharda niti Olge od nikoder, napotita se mati in Robert v gozdič iskat ju. Od daleč ju je že zapazilo bistro Olgino okó! Pri tem vidu se pa deklica kar sklone, tako jej je pogled na Roberta srce pretresel.

„Za božjo voljo, Rihard, tiho bodiva,“ vzkliknola je deklica vsa preplašena. Mislila si je namreč, da se je mogel njun pogovor že tako daleč slišati, in da sta Robert in mati menda že ugonila, o čem se z bratom pogovarja. Kakor se nedolžni otrok, kedar kaj krivega misli ali storiti namerjava, pred materjo ustraši, če se mu nagloma prikaže, ter v svojej neizkušenosti méni, da se mu notranje misli kar na lici beró, tako se je zbala tudi Olga zapazivši mater in Roberta. Zatorej je nagloma vstala, popravila si obleko ter še enkrat, a tiho rekla:

„Molčiva zdaj, da naju ne slišita. Po noči pa premišljuje vsak zá-se, kako bi se dala najina misel izvesti: jutre se hočeva dalje posvetovati. Zdaj pa pojdiva njima naproti, ali véš Rihard, pazi, — in pri teh besedah položi prst na usta, — da se ne zagovoriš!“

Deklici je lice žarelo, in srce jej je samega strahú močno plalo, ko se je z bratom roko v roki približevala materi in Robertu.

Po bolj etiketnem nego prijateljskem pozdravu med Olgo in Robertom nadaljevala sta zadnji in gospá Skenovska svoj poprejšnji razgovor. Olga se je namreč še vedno čutila razžaljeno, in to tudi očitno kazala Robertu. Tudi zdaj se je bila hitro matere oklenola, in sicer tako, da sta bila Robert in mati na sredi med njo in Rihardom.

„Vam se torej dozdeva, gospod baron, da je naš vrt prevarčno ali preekonomično urejen,“ nadaljuje gospá, in vsi štirje korakajo dalje, radovedni, kaj bode baronova glava na to odgovorila.

„Dá, to je neovrgljiva resnica,“ odvrne odločno Robert. „Saj imate le domače in za vsakdanji živež potrebne rastline po njem nasajene. Na vseh gredah ne najde človek tropičnega rastlinja, ki bi služilo očém in vonjavi. To kar je tú, dobi se v vsakem kmetskem hišnem vrtu ali zelinjaku.“

Te besede bile so priprostej gospé vendar le preveč, in po njih se je čutila prisiljeno, posvetiti malo nazorom baronovim, zatorej odgovori odločno:

„Ravno to pa hočem pri hiši imeti, da nisem od drugih odvisna. Kaj mi pomaga cvetnjak ali park, polen dišečih in vonjivih cvetlic, ako nima kuharica zelenjadi vzeti z domačega vrta? Vi tam doli na Ogerskem dičite lahko hiše, grajščine in ville s cvetnjaki in dragimi rožami v njih, a tú pri nas se mora varčno gospodariti, ako hoče človek kaj

imeti in si sam pomagati. Tako so delali moji stariši, tako delam i jaz, in bode menda delala tudi moja Olga.“

Hčerki je bilo kaj ljubo pri srci, da je mogla materi pomagati, ko je ta nasprotovala Robertu; zatorej pristavi malo nagajivo:

„Dà mama, tako bodem tudi jaz ravnala kakor ti. A reči pač moram, da bi svojemu možu, če bi mi kaj takega oponašal, pometala vse tropično cvetje in rastlinje iz cvetnjaka, in rajši bi tam karfiola, špargla, salate in druge zelenjadi nasadila. Jaz ne vém, zakaj bi postavim mi tukaj na deželi morali imeti poseben park ali celó cvetnjak; saj je vsa narava tako lepa, da se njej gotovo najlepši umetni vrtni ne dadó primerjati!“

„Gospica Olga, Vi bodete potém drugače govorili, ko vidite naše umetne vrte dolí na Ogerskem,“ pristavi hitro Robert obrnen proti Olgi. „Že naš vrt okoli grajščine je prav lep in tako vkusno nasajen, da se mu bodete čudili, ko stopite vá-nj.“

„Ne bode mi pač treba, gospod baron,“ odvrne brezozirno deklica, „ogledavat si iti Vaših parkov na Ogersko; kar se mene tiče, prepuščam Vam rada vse Vaše vrte, a Vi pustite meni mojega! Ta je meni najljubši ter mi je tako k srcu prirastel, da ga ne menjam za Vašega najlepšega!“

Dekličina odločnost in tako brezozirna izjava zdela se je Robertu malo čudna. Skušal jo je potolažiti, kajti uvidel je, da ni bilo pametno odkrivati tu svojih nazorov o oekonomiji; zatorej odgovori mirno:

„Danes ste pa kaj huda, gospica Olga. Upam, da ni to Vaše pravo mnenje in resno prepričanje. Vi se radi z menój malo pošalite, kaj ne, gospica?“

„Ni moja navada, gospod baron, da bi se s kom šalila, najmanj pa z Vami. Kar govorim, je moje sveto prepričanje. Ali vsak dan mi je bolj jasno, da so Vaši nazori v vsem in vsakem od mojih različni. Če sem še tudi mlada in neizkušena deklica, toliko pa vendar vém in čutim, da bi se Vašim idejam ne mogla uklanjati.“

„Danes si pa kaj čudna in razburjena, Olga!“ seže jej mati v besedo. „Kakor navlašč hočeš vedno le nasprotovati! Da ima baron Robert druge ideje kakor ti, je celó razumljivo; temu se tudi ne smeš čuditi. On je že skusil mnogo svetá, a živel pa več svojemu vojaškemu poklicu, kakor se pa pečal z gospodarstvom. Zatorej ima pa tudi celó druge nazore o njem, kakor pa mi, ki se vedno z njim bavimo. — Kedar začnete, gospod baron,“ nadaljuje potém proti Robertu, „sami gospodariti na svojem posestvu, kakor ste namenjeni, spoznali bodete brzo, da imam jaz prav, in slušali tudj svojo ženo, ako bode kaj o gospodarstvu razumela.“

Pri tej materinej opazki bila se je Olga kar pretresla. Čutila je, da meri mati na njo s temi besedami, in je kar obstala, kakor otrok, če zagleda na potu golazen pred sebj. Nastopila je za nekaj trenutkov tihota. Nobeden si ni upal izpregovoriti. Tudi baron Robert, ki je imel sicer vedno dovolj besed na jeziku, molčal je zdaj, a opazoval vestno, kako se izpreminja na Olginem lici barva za barvo. Videl pa je tudi, da se je Olga pri slednjih materinih besedah stresla, kakor da bi bila na gada stopila.

Čuden in nepopisljiv utis delalo je vse to na Roberta. Danes je prvokrat spoznal, da nima rés Olga nobenega sočutja do njega in da mu vsekdar in povsod nasprotuje. Sedaj mu je pa še izrečno odgovorila, da mu prepušča — vse njegove vrte na Ogerskem. Žal mu je postajalo, da se ni brzdal v svojem govorjenji, da ni zatajeval svojih mislij in nazorov. Spoznal je, da je s svojim ošabnim in brezozirnim postopanjem malo dosegel, temveč si še bolj odtujil mlado Olgino srce, ki mu je vsak dan tém vrednejše in milejše postajalo. Zdaj se je začel stoprav bati, da bi mu rés Olga v svojej odločnosti, kakor jo je danes kazala, ne odrekla srca in roke, in da bi mu nič ne utegnolo pomagati plemenito ime in grajščina pri njegovem namenu.

Takove misli so rojile po Robertovej glavi. Močno je bil ta nepričakovani prepir z Olgo in deloma tudi z materjo potrl njegovo srčnost in samosvest. Iznenadilo ga je bilo odločno nasprotovanje prej tako plahe deklice.

Iz te splošne zadrege in tihote reši celo družbo posel, ki se je sèm po vrtu približeval. Najprvi ga zapazi Rihard in vzklikne:

„Telegrafski posel gre!“ In pri teh besedah se ozrejo mahoma vsi ter gledajo, od kod bi posel prihajal. Vsa družba se zelo ustraši nepričakovanega posla, kakor se to tudi sicer v vsakdanjem življenji dogaja. Gospá Skenovska in Rihard sta mislila, da se je kaj domá očetu pripetilo. Olgi je začelo srce še bolj nego prej bítí, menéč, da se jim kaka nezgoda o Vogrinu in Konarskih poroča. Le Roberta ni ganol poslov prihod, zakaj njegovo srce so v tem hipu druge važnejše misli, strah in up, naudajale.

V kratkem se je pa pokazalo, da so se bili vsi trije zbalí zastonj brzozavnega posla. Bralo se je v brzozavu, da pride Skenovske jutre, dne 19. junija, popoldne grof Konarski z obiteljjo vred obiskavat. Tega naznanila pa se je bila najbolj razveselila Olga. Njeno srce, prej otožno in razsrjeno, postajalo je zopet veselo. Takoj je pogledala brata, namežikala mu z očmi, smehlja se, ter s tem izrazila, da se njun načrt menda le uresniči. Upala in nadejala se je, da dojde s Konarskim gotovo tudi Milko Vogrin, po katerem že njeno srce tako željno hrepení. In te misli ni ona celi večer opustila. Vsled tega je bila tako zamišljena,

da ni zvečer pri čaji čestokrat vedela, o čem se govori. Mati sama je nekterekrali opazila, zakaj je nocój tako vsa v mislih in redkobesedna. Večkrat jo je tudi opomnila, naj se razgovorov udeležuje. Mislili so pač vsi, da jej je razpor z Robertom segel tako globoko v srce, in zategadel se jej ne ljubi govoriti, ali varali so se vsi, kakor véva midva, dragi čitatelj! Zatorej pa tudi niso mogle nocój niti materine besede niti uljudno Robertovo obnašanje ničesa pri njej opraviti. A ker je Olga še vedno isto malomarnost in zamišljenost kazala, poslovil se je Robert prej, nego je bila sicer njegova navada, in tudi domači so šli ta večer kmalu počivat.

(Dalje pride.)

Aforizmi.

Kakor v svetišči naj zbira
Vselej se dúh,
Kedar zamakne se v pesen
Um in poslúh.

Kajti izhajal nebeski
V srci je zór,
Ko zaigral tam je milo
Pesnij izvór.

Védi, pravih pesnij slednja
Več je nego biser vredna:
Biser je nosilo
Mrzlo dnò morjá,
V górcem srci bila
Pesen je domá.

Nigdar prazno hrepenenja
Pesnikovo ni srcé,
Zdaj mu pólje od veselja,
Zdaj sežima je gorjé;

In ko čujstev pritek vliiva
Črez bregove se z močjó,
Svet takrát vesel pozdravlja
Milih pesnij spet novó.

Lujiza Pesjakoca.

Popotni spomini.

Spisal Igo Kaš.

III.

Iz Ercegovine.

Bilo je dne 15. vsesveščaka. Jesenski dež je bil namočil zemljo, in povsodi klije trava, cvetó pomladne cvetice. Gorovje ozeleni, in dozdevalo se mi je, da sem v pomladnjem kraju, še celó sadno drevje se je na vseh stranéh razcvitalo. Le Prenj in Glavatica sta čemérno gledala k meni in kimala z belo, sneženo glavo. — Popoldne onega dne, ko je sijalo solnce tak milo na nas, jezdil sem kakor skoro vsak drugi dan za Radoboljem v vinograde. Tam sem pri nekem katoliku postal, stopil raz konja ter se pred durimi okrepečal s čašico rudečega vina. In pripovedoval sem mu o našej deželi, o naših mestih, o naših vinogradih; — ko se je pa solnce nagnolo za goro, napotil sem se domú, kjer so me že povsodi iskali; kajti dobil sem nenadoma povelje, da moram drugi dan zapustiti Mostar ter oditi kot „kvartirovec“ . . . Pograbitim svoje reči, poslovim se od oo. Franjevcev, od grada, in ob sedmih drugega dne pride voz, na katerem mi bo zapustiti ercegovska tla.

Grozno je besnela bora, ki se je bila proti jutru vzbudila, in mislil sem, da nas z vozom vred ponese v Neretvo. V Buni vzamem slovo od lepega kraja, od malega vrta, v kojem sem kljubu mnogim težavam gojil cvetice, in ajdi! črez most proti Dubravi. Pred Pašić-hanom sem se ozrl ter zadnjokrat pregledal Buno, Blagaj, kjer mi prikima v slovo Šćepanov grad, Mostar, nad katerim po Veleži snežne megle visé in — opoldne si počinem v Domanovići. Celi dan sem se vozil do Metkovića, saj je pot 46 kilometrov dolga. —

S čilini močmi sem sedel drugo jutro na voz. Pot me vodi na robu prostranega močvirja od Metkovića proti Kleku . . .

To je veselo življenje v močvirji med trstjem! Divjih rac na tisoče se je podilo, kakor oblaci v pomladnej burji; jate divjih gosij so se gonile sem ter tja, kljunači, kozice, liske in druge povodne in močvirne ptice so si živeža iskale, malo da niso prišle na cesto — vse je gomaznelo in mrgolelo, in meni, ki še nikoli nisem videl kaj takega, bilo je srce čutno. Ali saj ni bilo časa, da bi pomišljeval; vedno dalje me je nesel voz — v gorovje. Otavo, Medar, Bilivir, Čeletin, Obradović, Mislinje, Matić — to so borna sela, ki se o ribarstvu, lovu živé ali pa na močvirnih otocih njive obdelujejo, ktere jim vsako leto Neretva poplavi.

Zdaj se zavije pot v gore in opoldne sem ravno na vrhu pri starej meji avstrijsko-turskeje. Tu stopim z voza ter se ogledam. Daleč, daleč

svetijo se bele glave Prenja, Zimja, Glavatice in mogočnega Veleža, proti severu konec Dinarskih planin, Ljubuški, vidita se Gabela in Metković . . . in pred menój se prostira daljno močvirje . . . Tam pri posameznem stolpu teče Neretva, vidim vesele ladije na reki . . . Naprej, naprej čez krševite glavine in kmalu prispem v selo „Radeš“. Tu — glej! Kaj se sveti tam v dolu? — Morje, večno morje vzklikne mi srcé:

„Thalatta, thalatta!

Pozdravljeno mi, ti večno morjé!

Pozdravljeno deset tisočkrat

Iz celega srca,

Kot nekdanj pozdravila

Hiljada te grških src je,

Nesrečnih, domov hrepenečih,

Slutečih, grških src je! —

Valili se vali,

Valili, bučali

In solnce poslalo z višine

Bliščeče je rožne žarke . . .

Prestrašene morskih golobov jate

Ubežale so kričeče . . .

Kopáli so konji, brenčali so štiti —

V daljino zaglasi ko zmage se krik:

Thalatta, thalatta!“

Heine.

Skočim z vozá ter se podam na ravnost čez pečevje v dol, med tem ko pelje voz polagoma po vitej cesti proti Neumu. To je oni kraj, kjer so enkrat leta 1876. učinili ustaši strašansko klanje med turskimi vojaki, ki so ob luki stražili vojno orožje in hrano, pripravljeno za vojsko, ki se je borila v Ercegovini . . . Bilo jih je mnogo, veliko več kakor ustašev; ali vendar se niso mogli deročej sili ubraniti. In z bližnjega Kleka so naši vojaci gledali mirno na ono neusmiljeno klanje! — Naprej! — V kratkem času dospem do onih novih poslopij, ki so nastala, odkar avstrijske ladije v tej luki postajajo; . . . a nisem našel pokoja, nego tekem sem na obrežje in tam sem sedel na pečino, ki visi nad morje. In ogovoril sem z ljubečim glasom sinje valove, pozdravljal sem je, saj me ponesó v domačijo.

Globoko nad vas klanjam obraz s pečevitega obrežja, ki odseva od vaše globine ter posluša vaše ljube sanje. I jaz slušam, kaj vi šepčete, tako tiho, tako sladko! In zrem v vaše srce, da vidim morjá cvetočo dušo! Pa kedar se z ladije nagnem nad vas, in vaši poljubi na mojih ustnih umró, in vaši pozdravi na moje uhó doné, in pršé vaši žarki ob mojem očesu: takrat vzkliknem veselega srca: Pozdravljeni mi, valovi morjá, vi vali nemirni, vi sinji, neizmerni!

Do noči sem sedel pri morji ter premišljeval prešlo življenje in sanjal o prihodnosti.

Drugi dan opoldne prijadra v luko Lloydova ladija in od daleč že vidim ime: Stambul! Ista ladija tedaj me ponese v domovino, ki me je nesla iz nje črez morski val, in po istem valovji pljujem, ki me je v poletnem času zibalo v sanjskih spominih, — samo letni čas se je izpremenil, samo jaz nisem isti, ki se je vozil o kresu v tujo zemljo! Ko me je poveljnik ladije pri mizi ugledal: Gospodine, ovo Vam sretnog slučaja! ter mi srčno rokó podal!

Zopet smo prilegli v Makarski, v Omišu, v Št. Petru na Brazzi in v Spljetu. A ker smo v Spljet pozno prišli in se zgodaj odpravili, nisem šel na kopno. Temno se je oziralo prostorno poslopje, kjer sem pred nekoliko meseci v solnčnem blesku opazoval krasno starinsko zidovje; temno, kajti z Dinarskih planin so se valili gosti oblaki proti morju. Ob dveh popoldne drugega dne bili smo v Šibeniku in v noči v Zadru.

Šibenik je dobro zavarovano morsko mesto; po tesnej ožini, pred katero leži kot čuraj otok s trdnjavico sv. Miklavža, morajo ladije skrbno veslati, da pridejo v podolgasto luko, stvorjeno po veličastnej reki Krki, ki sega daleko med gorovje z mnogimi slapovi, ožinami in jezeri . . .

Zadra sem samo toliko videl, kar ga je ob morji, ker se mi ni ljubilo v noči iti v mesto in sem raje ostal nad žuborečimi vodami.

Ko sem se tretji dan na svojej vožnji vzbudil, dihala je lahka sapica od severovzhoda — in ko smo priveslali v prosto morje, vzdigne se bora z mógočnim navalom. Ladija se začne zibati, in eden za drugim je izginol s površja v „temno kamereo“. In še le popoldne — ter proti večeru! Z vso silo se je zaganjal ledeni vihar v ladijo, valovje se je ljuto vzdigovalo, in mislil sem, da nas pogoltne — za večerjo — morje. A vedno hujše je razsajala bora, vedno višje so speli valovi, vedno bolj divje je plesala ladija. Na krmilu sta stala dva moža in tik njiju sem sedel jaz, zavit v plašč, in zrl tja v grozno razljučeno morje! Niti ena barka se ni videla, kakor daleč so mi segali pogledi; vse so se poskrile v varnih lukah. Le Stambul se je bojeval z viharjem in valovjem, pa skoro bi mu bilo izpodletelo; kajti krmilna veriga se je utrgala, in le pogumnim rokam drzovitih mornarjev posrečilo se je z nova zvezati jo. Kje so bili drugi? Poskrilo se je vse, samo tu in tam, kedar je bora prenehala, čul sem iz spodnjega prostora čudne glasove. Umeval jih nisem dobro, a to vem, da prepevali niso.

Še le v trdej noči so nas povodili v puljsko luko. (Postavljeni so namreč tako nazvani pilotje, kojih dolžnost je, da vsako ladijo brezškodno v luko privajajo). V Pulji smo našli celi trop ladij, ki so bile z ljutega morja pobegle v mirno zavetje. Mislim, da jim ni bilo treba toliko pometati in zračiti, kakor na našem parobrodu.

Naš poveljnik še ni miroval, on mora še nocój dospeti pred Trst,

in ko se ob četrtej uri na jutro vzbudim, pride moj sluga ter javi, da smo v Trstu in da je vse pripravljeno za odhod!

Zapustim Stambul, tri dni pozneje Trst, in potém me ponese železnica črez Kras do Ljubljane in ob Savi do Štirske, dalje do Dunajskega Novega mesta, in odtod na obali Novosiderskega jezera, v novo domačijo. In če sem se tu na malem čolnu vozil po vodi, — trstje je skrivnostno šumelo, zdaj in zdaj se je čul glas povodnih ptic: spominjal sem se onih dalnih krajev z visokimi gorami in bistrimi potoki in rekami, mislil sem na veselo valovje sinjega morja in tožno je vzdihnolo srce: Thalatta, thalatta! —

Marij na razvalinah kartaginskih.

I ti si pol sveta imele v strahu
Pred tabo trepetal celó je Rim?!
A zdaj že tu ležiš razsuto v prahu
I nad tabó se dviga smrad i dim!

Da! — Tako vsa posvetna slava mine
Od danes pa do jutri otumni,
Kot hladen vir v puščavi v zemlje zgine
Ter se v pekočem pesku razpuhti.

Ah! kje palače krasne so, visoke,
Kje njih bliščoba je i svit?
Kje ljudstva — polne ceste so široke,
Kje mesta varuh — — trden zid?

Kam li odpljuli tvoji so brodovi
Prepolni zlata i srebra,
Ki burni so nosili jih valovi
Tija v vse kraje širnega sveta?

Ah mesto, mesto slavno — ti si bilo —
A več ne bodeš, dokler svet bo stal,
Iz praha se nikdar ne boš vzdignilo,
Nikdar ne zapustilo trdih tal!

Da! v svili prej si svetlej lesketalo
Sta bager i demant krasila te; —
A težko sužno breme bo tiščalo
Potomec tvoje, kar jih je!

I česar meč posekal ni jekleni
I česar ogenj ljut ti ni požrl,
To pokončal sovražnik razsrjeni,
Mogočen zmagovalec je zatl!

Gorjé, gorjé ti mesto! — ti si bilo —
A več ne bodeš, dokler svet bo stal,
Nikdar iz praha se ne boš vzdignilo,
Nikdar ne zapustilo trdih tal! —

Tone.

Epiške indske pripovedke in pravljice.

Priobčuje *K. Glaser.*

III.

Sunda in Upasunda.

(Mahábh. I. 7619.)

Hiranjakasi je bil mogočen Asura; ¹ njegov naslednik Nikumbha pa je imel dva sina Sunda in Upasunda, ki sta se jako ljubila; trpela in veselila sta se skupno.

Odrastla skleneta, trojnega sveta ² polotiti se; napotita se na gorovje Vindhija in živita kot puščavnika; bogovi so ju skušali odvrniti od pobožnega življenja, pa vse zahman.

(Indi si mislijo, da si more človek po velikej pobožnosti bogove podvreči in jih celó dobiti v oblast; da jim to ne ugaja, je naravno).

Približa se jima Brahma, ganen po njunej pobožnosti in jima obeta neumrjočnost, kar pa odločno odbijeta; na to jima Brahma obljubi, da se jima prošnja ali želja uresniči.

Veselo se podasta domú, razveselita z lepimi slovesnostmi svoje znanee, in odrineta potém z mnogobrojno vojsko, ktereje so duhovni blagoslov na pot podelili.

Vojska pustoši ves svet, celó pod zemljo se podadó kot levi in risi. Brez daritve, brez molitve, brez kralja in duhovna bila je zemlja; ni bilo ni kmeta ne seljaka.

Bogovi se napotijo k Brahmú proséč rešitve. Ko sliši najvišji bog, kar počenjata Sunda in Upasunda, pokliče Vičvakarmana ³ in mu reče: Ustvari lepo deklico, da jej ne bo para na vesoljnem svetu, in okraši jo z biseri; lepa naj bo kakor Čri, ⁴ da bo oči in pamet motila.

Ko je Vičvakarman tako devojko stvaril, pošlje jo k Brahmú, ki kratotico tako nagovori: „Idi in vneti obema bratoma ogenj ljubezni“. Tí-lottama, tako je bilo ime tej devici, obljubi to storiti; poprej pa še gre okoli bogov, ki so vsi za njo gledali. Čiva je dobil štiri obraze, kajti lice mu je ostalo tako, kakor je gledal za njo; imenuje se radi tega čaturmukha četveroličen. Tudi Indra je pazljivo pogledoval za njo in je dobil ime sahasračakšur tisočerook.

Vse si podvrgši sta se Sunda in Upasunda veselila zmage v krogu lepih deklic, uživala slastna jedila, sprehajala se po bujnih vrtih, kjer se je razlegalo ubrano petje in slišala lepa godba.

¹ Asura · živéc duh, bog. ² trojni svet · nebó, zrak in zemlja, ali pa nebó, zemlja in pekél. ³ Vičvakarman · stvarnik vsega sveta, ime genija; potém · umetnik.

⁴ Čri · boginja lepote.

Tilottama, krasno oblečena sprehajajoč se po divnih livadah, približa se s cveticami v rokah. Oba se zavzameta in jej tečeta nasproti. Sunda jo prime za desno, Upasunda za levo roko in jej ponujata ljubezen. Ljubosumna poprimeta za orožje in se ubijeta.

Vrne se zopet mir in red na svet.

V zahvalo za to delo odloči Brahma Tilottami zračne pokrajine v domovje, kjer se ona tako sveti, da jej ni moči pogledati v žarno lice.

Kako so stari narodi mrtve pokopavali.

Spisal *Fr. Wiesthaler.*

(Dalje.)

A poslovimo se zdaj od Grkov ter stopimo na pripravljeno ladijo, ki nas ima prepeljati v divno Italijo. Izkreali se bodemo v rimskeji luci Ostiji in jo od ondot na ravnost krenoli v središče celega polotoka, v nekdanj častljivo, sedaj za imperatorske dobe pa tako razvpito glavno mesto, v cesarsko Romo ali Rim. Vse, kar se javlja drugod po italiskem svetu tako rekóč le en miniature, kaže se nam tu v nepresežnej meri: razuzdana izprijenost in čudovita velikodušnost, neizmerna potratnost in nepopisljiva ubožnost, blagodejna človekoljubnost in krvava osvetoželjnost. Skoro vedno se smehljajoče, nikdar oblačno obnebeje razprostira se nad narodom, ki je v starem veku mimo Grkov najbolj slovel: nad narodom rimskim. Grka je obdarila narava z bujno domišljijo, z rahlo čutečim, za vse blago in lepo vnetim srcem, Rimca bolj z razumom in zdravo pametjo. Zató so pognale vse idealne stroke človeškega znanja svoje korenike na grških tleh, praktične pa so priklile iz rimske zemlje. Grki so bili na umetnem in leposlovnem polji mojstri, katerim se še danes brezpogojno uklanja ves svet, Rimljani gospodarji skoro celega, tedaj znanega zemljokroga. V vsem, kar stvarja „um in pamet zdrava“, so samostalni in nepresegljivi, a v tem, kar poraja človeška domišljija, kar izvira iz človeškega srca, le otročji, hlapčevski posnemovalci tujega. Verstvo stvarili so jim večidel Grki, njihova mytična prazgodovina porodila se je v grškeji glavi, v umetnijah orali so jim ledino s prva Etruščanje, pozneje Grki; njihovi pesniki zlagajo latinske pesni v grškem duhu, dà — besede same in vezava stavkov, vse, vse je pogostokrat grško. Originalnega pesnika, ki bi se smel ponašati z bujno fantasijo, italaska zemlja skoro ni ne enega rodila, če ne izvzamemo morda P. Ovidija.

Po vsem tem ni čuda, da so i njihovi nazori o življenji in smrti in vsled tega tudi pogrebni običaji grškim popolnem slični. Tudi Rimljanom je shranjevanje mrtvih „*pium officium*“, sveta dolžnost; ako se ona zanemari, ne najde mrtvec na onem svetu nikjer mirú, pa ga tudi živočim ne daje, dokler mu niso skazali tega, kar so mu dolžni (*iusta ferre, debita exsequi*). Zató vrže Rimljan, ako naleti na nepokopano truplo, vsaj tri pesti zemlje ná-nje. Če se je pri pogrebnih obredih kje kaka napaka vrinola, onečiščena je vsa rodovina umrlega in mora se očistiti s spravnim darom, zaklavši prasico (*porca piaria*).

A čemu vam naštevati na dolgo in široko mrtvaške običaje rimske, ktere si lahko sami z lastnimi očmi ogledate. Glejte, kako nam je sreča ugodna! Dospeli smo namreč v mesto kakor navlašč ob 4. uri dopoldanskej, ko se ravno vse občinstvo pripravlja na velikanski pogreb (*funus, exsequiae*). Umrli je eden najvišjih državnih dostojanstvenikov, 90 let stari konsul C. Manlius Valens. Da si je mesto velikansko in šteje blizu dva miliona ljudij, je vendar skoro vse na nogah; temu se ni čuditi, kajti ta pogreb prireja država in v njenem imenu teka po celem Rimu težko sopéč glasnik ter vabi občinstvo k udeležitvi z besedami: „*Ollus Quiris leto datus est. C. Manlio Valenti exsequias ire cui commodum est, iam tempus est. Ollus ex aedibus exfertur*“. Tak slovesen, napovedan pogreb imenujejo Rimljani „*funus publicum*“ ali „*indictivum*“. Reveže in otroke pogrebajo brez svečanosti zvečer ali po noči; ¹ zató pa zovejo pogreb prvih „*funus tacitum*“ ali „*vulgare*“ ali „*plebeium*“, pogreb drugih pa „*funus acerbum*“. — Vse se gnete proti gornjej svetej cesti (*summa via sacra*), kjer stoji pred krasno palačo *cypresa*, ² žalno drevo, znamenje, da leži v hiši mrlič, izpostavljen v sprejemnici (*atrium*). Tjekaj so celih sedem dnij vrelí in še zdaj vró ljudje, poslavljat se od mrtvega.

Pridružimo se jim tudi mi, kar sicer zavoljo silne gneče ljudij in vozov ne bo tako lahko. A poskusimo svojo srečo! Po mnogih nezgodah, kterih nasledke čutimo še zdaj po vsem životu, dospeli smo vendar še precej srečno v atrium. Tu leži mrtvo truplo na visokem odru v srebernej postelji (*lectus funebris*), pokritej s škrlatom in zlatopretkanimi preprogami, izpod kterih se komaj vidijo njene slonokostene, umetno izdolbljene nožice. Ves oder krasé lepo dišeče cvetice in spletenine iz listja, krog in krog pa stojijo sreberne kadilne ponvice, razširjajoče blagodejno vonjavo po celem atriji. Solzne oči v dragega mrliča upiraje čakajo

¹ V prejšnjih časih so Rimljani svoje mrtve sploh le zvečer ali po noči pokopavali, kar se je moglo sevéda le pri svitu zubelj in sveč goditi. Od todi navada, da se tudi pri pogrebih po dnevu svečave poslužujejo. Caesar Julijan je prepovedal mrtve po dne sprevajati.

² Včasih rabi v ta namen tudi hoja.

sorodniki in prijatelji onega bridkega trenutka, ko nosilci mrliča vzdignejo. Vsi so se zbrali v žalnej opravi: moški v črnih togah, ženske brez vsega lepoticja v belih oblekah. S silo odganjajo liktorji hujše in hujše k odru pritiskajočo množico. Kak kontrast med smrtnim spanjem mrličevim in tem hrupnim življenjem!

Pa oglejmo si mrliča samega! Teden je že pretekel, kar so mu sorodniki zatisnoli oči in slednjikrat poljubili usta, kakor da bi bili hoteli zadnjo njegovo sapo ujeti. Na glas tarnaje (*conclamare*) klicali so mrtvega s solznimi očmi po imenu in s toplo vodo omito truplo njegovo izročili so potém sužnjem (*libitinarii*), podrejenim svečeniku smrtne boginje, kateri pravijo *Venus Libitina*. — Kakor pri nas pogrebni ustavi, oskrbi ta svečenik za določeno svoto denarja ves pogreb. Kedar kdo umrje, morajo mu ostali poslati mrtvaški dar za boginjo *Libitino* in ob enem naznaniti ime umrlega, da je zapiše v mrtvaški imenik. — Eden njegovih sužnjevev, *pollinator* (mazilnik) zvan, pomazilil je truplo z vonjivim oljem in dišečimi mazili, da prehitro ne segnije. Drugi pa so je oblekli v snažna oblačila, med katerimi se najbolj odlikuje „toga praetexta“, plašču podobna in s škrlatnim robom obšita obleka rimskih dostojanstvenikov. Nató so je z vsemi znamenji konsulske časti na mrtvaško posteljo položili, tako da je obraz proti vratom obrnen. Glavo diči zlata korona, s kojo je pred mnogimi leti rimsko starešinstvo zaslužnega somestjana svojega počastilo. Ravnokar vstopivši *designator* opominja v atriji zbrano občinstvo, naj se uvrsti, ker se bo jel takoj sprevod pomikati. Ta *designator*, eden izmed *libitinarjev*, ima skrbeti za red pri pogrebu; pomagata mu le še eden liktor¹ in eden *accensus*.² Dasi tujei, hočemo se vendar iz gole radovednosti udeležiti sijajnega pogreba, h kateremu je razven rimskih mestjanov itak privrelo še mnogo drugih ljudi iz bližnjih in daljnih krajev. Sprevodu na čelu koraka godba (*siticipines*), obstoječa iz piskalcev (*tibicipines*) in trobcev (*tubicines*), ki svirajo pogrebnece. Vseh vkup je le deset; to število določuje že ena izmed starih na XII tablah načrtanih postav. Godcem sledé „*praeficae*“, najete ženske, ki po mrtvem plakajo in mu v neubranih glasovih slavo pojó. To petje imenujejo „*nenia*“. V znamenje žalosti pulijo si lase z glave ter bijejo po prsih, da je grdo videti; vse le za — ljubi denar.

V odločnem nasprotji s to žalujočo žensko skupino je sledeča moška, ki se vede in pači, da se ljudstvo okrog stoječe komaj smeha vzdržuje.

¹ „Liktorji“ so služniki višjih uradnikov, ktere spremljajo na vseh potih, noséč pred njimi butarice s sekirami (*fascies*), znamenje najvišje oblasti.

² „*Accensi*“ so stregli konsulu, ki je bil brez „*fascies*“; eden *accensus* stopal je pred njim, liktorji pa za njim. *Accensi* so tudi praetorjem stranke, pred sodnijo pozivali in sodne ure objavljali.

To so glumači in igralci (*scurrae*, *mimi*), predstavljajoči zanimive prizore iz življenja umrlega konsula. Eden izmed njih posnema in smeši različne njegove posebnosti. Mi se sicer izpodtikamo nad tem počenjanjem, ki ni vredno tako resne svečanosti, a rimskemu ljudstvu godi; saj mu tak „*funus publicum*“ ni nič drugega nego „*spectaculum*“, paša za radogledne oči.

Kaj pa to? Dolga vrsta vozov, pred vsakim stopajo liktorji, na vozech samih pa stojé častitljivi možje v noši preteklih časov: sami *aedili*, *quaestorji*, *censorji*, konsuli, diktatorji, kar nam pričajo razven določenega števila liktorjev pred vozovi korakajočih tudi še njihova službena „*insignia*“. To so davno umrli udje Manlijeve rodovine, mrličevi dedje (*maiores*), ki so prišli od prvega do zadnjega vsi k pogrebu slavnega potomeca svojega. Prav za prav so pa le najeti ljudje v oblekah rimskih dostojanstvenikov, imajoč na obrazu voščene krinke, ki so na tanko posnete po lici osebe, ktero predstavljajo. Te krinke stojé sicer kot podobe umrlih prednikov (*imagines*) druga zraven druge v atriji, primerno postavljene na sohe, ki so med seboj s spletenino iz listja zvezane in v posebnih prozornih omarah (*armarium*) shranjene; pod vsako stoji zapisano ime, stan in slavna dejanja dotičnikova. Za ljudovlade so te podobe pri pogrebih le v rokah nosili, a v cesarskeji dobi se je rimski vkus dokaj izpremenil, in prejšnjo priprostost, ktero je postava tudi pri mrtvaških sprevodih odločno zahtevala, izpodrinola je potratna gizdavost. Brez vsake pomembe sicer ta običaj ni; razumeti se dá, ako pomislimo, da niso bili Rimljani plemenite krvi na slavne prednike svoje nič manj ponosni, kakor kak aristokrat 19. veka. In jim mar ne daje vsak pogreb najugodnejše prilike, da kažejo vsemu svetu dolgo vrsto svojih dedov ter strežejo s tem svojemu napuhu?

Za vozovi nesó se table, ki na drobno naštevajo vse dežele, vse vojske, vse bitke, v kojih se je bil rajni C. M. Valens poslavlil. Njim sledijo liktorji s povešenimi butaricami in nekoliko sužnjev, katerim je gospodova oporoka podelila svobodo, kar sklepamo iz tega, da imajo glave s klobuki pokrite. Zdaj še le se prikaže blede obraz mrliča, ki leži nepokrit na prej omenjenjej, z dragimi preprogami pognenej postelji. Skolke nesó sami vitezi in senatorji rimski. To je izvenredna čast, koje nosijo „*vespillones*“ (žulci) na bornih nosilnicah na mrtvišče. Razven sorodnikov in sorodnic, ktere svoje žalosti nič dostojnejše ne izražajo kakor *praeficae*, gredó za mrličem prijatelji, državni dostojanstveniki in ostalo žalujoče občinstvo. Sprevod se pomika po svetej cesti proti glavnemu trgu Rimskemu (*forum Romanum*), kjer se ustavi. Pred govorniški oder (*rostra*) postavijo mrliča in vsi „*dedje*“ stopijo s svojih vozov ter se

vsedejo na pripravljene, kurulske, slonokostene stole, da poslušajo pogrebni govor (*laudatio funebris*), v katerem slavi vnuk življenje svojega deda.

Ali si moremo kaj bolj veličastnega, bolj ginljivega misliti, kakor to častljivo družbo mož, ki so za danes zapustili svoja smrtna bivališča ter se v polnem številu tukaj sešli, da poslušajo slavo svojega potomca iz ust ljubljene vnuka njegovega! Kljub velikej žalosti se v teh trenutkih vendar vsem živočim sorodnikom ponosno dvigajo prsi, oči se jim svetijo navdušenosti, z obraza bere se jim trdna volja, umršega dejanski posnemati. Akoravno se ne dá utajiti, da je v teh govorih tudi mnogo neresničnega in pretiranega,¹ vendar ni moglo nič mlademu Rimljanu bolj srca povzdigovati in ga k slavohlepnosti izpodbujati, kakor prizori te vrste.

Po končanem govoru premiče se zopet ves sprevod v prejšnjem redu naprej skozi Esquilinska vrata (*porta Esquilina*) proti rodbinskemu počivališču ob Labikanskej cesti (*via Labicana*). Rimska mrtvišča se namreč nahajajo sploh le zvanaj mesta ob deželnih cestah, kakor veli že ena izmed postav na XII tablah: „*hominem mortuum in urbe ne sepelito neve urito!*“ Manlijsko počivališče je velik, z zidovjem ograjen prostor, ki obsega razven krasnega vrta, sadovnjaka in nekaj oranice² podzemsko rako (*sepulcrum*) z velikanskim, na stopnicah dvigajočim se grobnim spomenikom iz belega mramorja, vrh tega pa še poseben ograd za sežiganje trupel (*ustrinum*, *ustrina*), na dalje hišico (*apparitorium*), v kateri se zbirajo žalujoči k sedminam, in hram (*aedicula*), v kojem biva osvobodjenec, ki nadzoruje vse te naprave. Na prostoru, katerega smo „*ustrinum*“ imenovali, stoji že gromada (*rogus*) napravljena v obliki žrtvenika in ozaljšana s cveticami in cypresnimi vejami. Ná-njo položé truplo ter mu pridenejo vsakojake reči, ki so bile rajnemu drage: oblačila, lepotičja, orodja itd.; obdarijo je pa tudi prijatelji in osvobodenci z različnimi darili: preprogami, kadilom, dišečino in dr. Z odvrnenim obrazom prižgè zdaj vnuk gromado, ki s truplom vred precej hitro zgori, ker je krog nje in na njej nakopičenih mnogo gorljivih

¹ Ker so taki govori pisani prehajali od roda do roda, postali so nekako zgodovinski viri, ki so vsled mnogih svojih lažij v rimskej povestnici dokaj zmešnjav napravili; to priznavata že stara rimska pisatelja Cicero in Livius. Prvi pravi: „— *his laudationibus historia rerum nostrarum est facta mendosior. Multa enim scripta sunt in eis, quae facta non sunt, falsi triumphi, plures consulatus, genera etiam falsa et ad plebem transitiones, quum homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunderentur genus*“ (*Brutus* c. 16.). In zgodovinar Livius toži v VIII. knjige 40. poglavji takó-le: „*Vitiatam memoriam funebribus laudibus reor falsisque imaginum titulis, dum familiae ad se quaeque famam rerum gestarum honorumque fallenti mendacio trahunt. Inde certe et singulorum gesta et publica monumenta rerum confusa*“.

² Z dohodki tega zemljišča poravnavajo se stroški, katere pouzročuje ohranjevanje groba in mrtvaški prazniki. Kjer takega zemljišča ni, ustanovi se v ta namen matica.

tvarin. Ko je vse pogorelo, pogasijo še tleči pepel z vinom, pogrebei pa kličejo umrlemu k slovesu zadnje besede: „*have pia anima*“, „*vale candida anima*“, „*molliter cubent ossa*“, „*terra sit tibi levis*“, „*ossa bene quiescant*“ in enakih več. Potém se vrnejo drugi v mesto, le najbližji sorodniki še ostanejo, da zberó, posušé in shranijo pepel v pepelnjaku (urna), kar pogostokrat več dnij traja. Pepelnjak postavijo v podzemski raki v dolblino, katerih je več, in sicer večjih in manjših; manjše so namenjene za pepelnjake, večje pa za krste ali sarkophage¹ (*arcae, capuli*). Rimljani namreč svoje mrličé tudi pokopavajo, dasi redkeje. Sežigavanje imenujejo *concrematio* — *concremare*, *cremare*, *comburare*, pokopavanje pa *humatio* — *humare*, *terra condere*. „*Sepelire*“ znači jim oboje. Starejše je najbrž pokopavanje, a ni dvojbe, da so Rimljani že zgodaj jeli svoje mrtve sežigavati, vzlasti o vojskah in kužnih boleznih. Za decemvirov bilo je oboje običajno, le da se je prednost dajala sežigavanju. Izmed znamenitih rimskih mož bili so sežgani na pr. *Antonius*, *Brutus*, *Julius Caesar*, *Pompeius*, *Augustus*, *Tiberius*, *Caligula*, *Nero*. Pokopavanje ni bilo nikdar popolnem odpravljeno. Ljudij od strele ubitih niso nikdar sežgali, češ, da se jih je že itak nebeški ogenj dotaknol. Zavoljo nedostatka kostnih solij so tudi otroke, ki še niso v drugič zob dobili, le pokopavali. Da se je pa v zadnji dobi rimskega vladarstva navadno pokopavalo in le redkodaj sežigalo, pripisovati je uplivu krščanskemu.

Rake se nahajajo pod zemljo in nad zemljo. Prve so rodovinske, to je namenjene vsem udom kake številne rodovine (*gens*), dà celó njenim osvobodencem, branjencem (*clientes*) in prijateljem. Če so v takej raki mnoge vrste dolblin druga nad drugo, zove se *columbarium*, ker je v istini slična golobnjaku. Rake nad zemljo so počivališča le ene osebe, k večjemu male družine (*familia*). One so manjše, kar se pa tiče notranje oprave, so pa prvim popolnem enake. Tudi nad njimi vzdigujejo se grobni spomeniki različnih oblik. Oboje krasijo umetno izdelane svečnice in lestenci, ki se o posebnih dnevih, vzlasti na smrtni dan prižgó. Vrh tega hranijo v sebi razne posode z dišečimi tvarinami, orodja, ki se pri žrtvovanji in sedminah potrebujejo, in da mrtvec nič ne pogréša, čemur se je bil v življenji privadil, češče celó mize, stole, vsakovrstna vina in jedila, čaše, žlice, nože itd. Pokopanim prilože žalujoči tudi vse prej omenjene darove, ki sicer pri sežigavanji s truplom vred zgoré. Trupla posameznih cesarjev počivajo pod velikanskimi zgradbami, katerim pravijo „*mausoleum*“. Reveži imajo skupna počivališča; eno največjih in najbolj znanih je blizu Esquilinskih vrat.

¹ Blizu maloazijskega mesta z imenom Assos, nahajal se je kamen, iz kterega so delali krste; ta kamen imel je to čudovito lastnost, da je vsako v takej krsti ležeče truplo v 40 dneh popolnem pokončal. Zató so mu rekali: *sarcophagos* - mesoželec.

Deveti dan po pogrebu obhajajo sorodniki za mrtvim praznik (novemdialia, feriae novemdiales); na grob mu položé žrtev in mrtvaško kosilo (coena feralis), sami pa se zberó na pokopališči v prej omenjenej hiši ali pa na domu k sedmini (silicernium), h kateri je mnogo gostov povabljenih. Zeló premožni delé ta dan med ljudstvo mesó ali denar (visceratio) ter je včasih celó z igrami in gladijatorskimi borbami zabavajo.

(Konec pride.)

Razne malenkosti.

4.

Stari Slovani so mrtvece ali sežigali in njihov prah v vréh izročali materi zemlji ali je pa nesežgane naravnoč pokopavali. Vrhu njih delali so nasipe, katerim so rekali mogila (staroslov. mogyla tumulus) ali kakor mi danes pravimo: gomila. Beseda je občeslovanska in tudi ni dvojiti, da je že slovanskemu prajeziku bila lastna. Nekteri sodijo, da je tuja in mislijo na arabski manhal,¹ ali iz manhal postalo bi bilo staroslov. magyla, poljski magiła, ruski mugila in ne mogyla, mogiła in mogila, kakor se nahaja v teh jezikih ter z malimi premembami v vseh drugih slovanskih. Beseda je marveč domača in jej je korenika slovan. mog crescere, arjoevrop. magh, evrop. mag, h kateri spada tudi staroind. mahá, mahát, mahánt velik, lat. magnus, gr. μέγας in mnogo drugega.² Slovanščina dala je besedo litvanščini (mogila), rumunščini (mogilă, movilă) in albanščini (gamúlje).

Po severnih in vzhodnih pokrajinah ruskih je vzlasti ob pobežji rek dosta gomilnih nasipov ali velike ravnine (stepe) južnoruske so kar posejane s takimi spomeniki različne velikosti in obsežnosti in prav tako tudi jako različne starosti. Takemu nasipu pravijo danes na Ruskem kurgán, kar je zgoli drugo imé za gomilo.³ Beseda kurgán je

¹ Gl. Muchliński Źródłosłownik wyrazów, które przeszły do naszej mowi z języków wschodnich, S. Peterb. 1858, pg. 87.

² Prim. A. Fick Vergleich. Wörterbuch d. indogerm. Sprachen, I.³ 168, 169; Miklosich Lexicon palaeoslov. s. v. mogyla; idem Vergl. Grammatik d. slavischen Sprachen, I.² 66; II. 113; Krek Einleitung in die slav. Lit., pg. 131.

³ Nekterim starinarjem je mogyla isto kar žrtvenik, dočim jim je kurgán nagrobni nasip v ožjem pomenu. Prvo besedo izvajajo iz mongolskega muhe - templum, drugo iz nekega tatarskega podnarečja, ali oboje krivo. Tudi stvarno niso dokazali prav nobene istinitne razlike med kurganom in gomilo ter se nam tedaj ni spuščati v kakoršne koli natančnosti v tej zadevi.

mlajša od gomile in tuja. Še danes zagovarjajo sicer nekteri mnenje, da je kurgán postalo iz krugán, kar bi torej bilo staroslov. *kraganъ, ali kdor pozná glasovne zakone slovanskih jezikov, pritrdil mi bode, ako pravim, da bi sicer moglo iz kurgan postati krugan, kakor iz srednjelat. carmula staroslov. kramola ali iz arca novoslov. raka, nikakor pa ne narobe. Pomisliti je dalje, da ta beseda ni nobenemu drugemu slovanskemu jeziku znana in da je tudi v ruščini mlada ter bržčas stoprav iz knjige ušla v narodova usta. Kolikor je meni znano, nahaja se prvič v nekej listini iz leta 1159., ali ni se sklicavati ná-njo, ker je bila ta listina ponarejena. Tedaj bi jo prvi imel letopis novograjski (novgorodski) in to pri letu 1224. ali tudi tú ne stoji kurgán v svojem pravem pomenu, ampak zaznamnja to karrus. gôrodišče ali naše gradišče, staroslov. gradište.¹ S kratka, beseda ta se je tudi v knjigi prav tako pozno udomačila, kakor mogyla rano in stalno, ktero nahajamo v tako zvanem Nestorjevem letopisu že pri letu 945. in to natanko v pomenu nasipa ali holma.²

Ako pa beseda kurgán ni domača, od kod jo je neki ruščina vzela? Pravijo, da iz novoperzijskega gur-chane (natančnejše pač gôr-châneh) = nadgrobje, nagrobni nasip, gomila.³ V tem jeziku je zares gôr sepulcrum, gôrâbeh fornix in sepulero exstructa, gôr-châneh domus sepulcralis, crypta, catacomba,⁴ in vzlasti zadnja beseda spominja precej na ruski kurgán, ali vendar bi se ne mogel odločiti za nazor, da je ruska beseda od tod vzeta na pósodo. Slovanom bili so sicer v temnej starodavnosti na jugu nekteri êranski rodovi sosedje in takrat je utegnolo kaj êranskega jezikovnega blaga udomačiti se v slovanščini, ali kesneje bila se je ta vez popolnoma pretrgala in ne čudimo se, da so v toliko stoletjih prihajala le-sèm in odhajala od tod vsakovrstna ljudstva in med njimi vzlasti turska.

Zgodovina nam torej velevala, da pogledamo, ali ni gori omenjana beseda morda turskega proizvoda. Zares nahajamo v vzhodnej turščini: qur straža, pas (cingulum), pallisada, qurugh, quruq ograja, zid, ograjen kraj, qurghan, qurgan taborišče, gradišče — in več drugega.⁵ Turska plemena so od nekdej

¹ Gl. Kotljarevskij O pogreb. obyčajach jazýčeskich Slavjan, Moskva 1868, pg. 22; Drevnosti. Trudy moskovsk. archeol. obščestva, Moskva 1873, III. 270.

² I povelé (Olga) ljudemъ svojimъ sъsuti mogylu veliku. Miklosich Chronica Nestoris cap. 29, pg. 32; cf. etiam cap. 28, pg. 30.

³ Muchliński op. cit. pg. 72 in nekteri drugi pred njim in za njim.

⁴ J. A. Vullers Lexicon persico-lat.-etymol. I. 1043, 1044.

⁵ Prim. H. Vámbéry Etymol. Wörterbuch d. turko-tatarischen Sprachen, Leipzig 1878, pg.* 81, 82.

rada stavila taborišča na velike gomile in so od tod dobila taborišča sama svoje ime. Zato ni dvojiti, da je pomenjal qurghan, qurghan to, kar v nas gomila, predno se je bil zvrigel na pomen taborišča ali gradišča. Ob enem si pa zdaj tudi lahko tolmačimo, zakaj na poprej navedenem mestu novograjskega letopisa beseda kurgán pomenja gradišče in ne gomile, kakor bi pričakovali. Ako je pa dalje ruskej besedi iskati izvor v turščini, ali je možno povedati, od kterega izmed turskih narodov so jo Rusi dobili? Menim, da se dá tudi to precej trdno določiti.

V ruskej starej knjigi ne nahajamo tej besedi sledú pred letom 1224. Ne baš tako dolgo pred tem utaborili so se bili po južnej Rusiji tija do Dněpra Plavec (Polovci), narod turske krvi. Samih sebe imenovali so Uze, imen. Uzi (v byzantinskih spisih *Ούζοι*), kar je pokvarjeno iz Ghuzi in to iz Oghuzi, Byzantincem pa so navadno Kumani (*Κόμνηνοι*), koje imé se v njih prvič leta 1078. nahaja. Gotovo so bili prav blizu v rodu s Pečenegi, in nekteri slutijo celó, da obé imeni znamenujete isti narod.¹ Že Anna Komnena omenja, da govore Pečenegi in Kumani isti jezik.² — Tudi Magyarom bil je Plavec po ruskem zgledu Palocz, in prav tako imenujejo zapadni letopisci tá narod Falawa, Valewe, Valwen.³ — Na Ruse bili so Plavec prvič udarili 1061. leta in je premagali na 2. dan svečana meseca.⁴ Letopisec poroča še na mnogih drugih mestih o njih, a nikjer nič dobrega. Bilo je to krviželjno ljudstvo in grabljivo, kar nam obilo drugih izvirnikov do dobra potrjuje. Brez vojskovanja in kradeža jim skoro ni bilo živeti, in koliko so pred njimi baš Rusi bili pretrpeli, ostalo nam je zapisano na marsikterej strani domačih poročil in vrhu tega v velevažnem spomeniku, kteremu je naslov „Slovo o polku Igorevě“. Radi ali neradi morali so Rusi s Plavec mnogo občevati ter se je pri tem poslu prijela ruskega jezika gotovo kakšna beseda njihovih nepridiprav sosedov. Ena takih

¹ H. Vámbéry *Der Ursprung der Magyaren*, Leipzig 1882, pg. 97 seqq.

² Edit. Paris. pg. 232. K. Zeuss *Die Deutschen und die Nachbarstämme*, München 1837, pg. 744.

³ Gl. Zeuss op. cit. pg. 744. Zeussu so tá „Polovci“ prebivalci dolin ali poljanci in takisto zahteva tudi Vámbéry (op. cit. pg. 102), češ, da je etymon isti kakor v besedi Poljaci, ali kakor on piše: Polaci. Zmotila je obá bržčas polna ruska oblika. Ista napaka je v K. Fr. Neumanna knjigi „*Die Völker des südlichen Russlands*“, Leipzig 1855, na str. 132. V pomenu sklada se pač ruska beseda z nemško, a te zopet ni ločiti od stgnem. valavahs, srgnem. valevahs - flavicomatus. Prim. Schade *Altdeutsches Wörterbuch* 2, pg. 159. Plavec, Polovci, Falawa, Valwen so tedaj plavolasi ali žoltolasi narod. Da bi se bilo mislilo na žolte barvo njihovih konj, kakor nekteri trdijo, zdi se mi prav malo resnici podobno.

⁴ Miklesich *Chronica Nestoris* cap. 59, pg. 101. Na enem mestu (cap. 79, pg. 145, ad a. 1096) je letopisec sam imenuje Kumane. Kumani, rekrše Polovci.

besed je tudi kurgan, ki znamenuje v kumanskem narečju prav to, kar staroslov. mogyla = tumulus in kur ono, kar v drugih vzhodnoturskih jezikih.¹ Ako je tedaj izpeljava moja dosta utrjena, obveljalo bode menda, da je beseda kurgan po Plavcih došla v ruski jezik.

Povedali smo že, da je po Rusiji polno vsakovrstnih mogil, kterih so že do zdaj na tisoče prekopali in znanstveno preiskali. Stoprav ko bodo raziskavanja dovršena, zvedelo se bode morda, kterim narodom nam je posamne prisvajati, kajti daues smo o tem kljubu mnogemu trudu še precej slabo podučeni.² Na malem prostoru nahajajo se taki nasipi tako različni po obliki in vsebini, da jih je vrlo težavno razporediti po časih in narodih. Tukaj imponentna gomila skythskega vladarja z dragocenostmi vsake vrste in ne daleč od tod nasipi kakšnega ubornega pastirskega naroda brez vsakih kovinskih ostalin, — ali kterega, kdo vé? Osobito po dolnjih pridněprovih krajih in sploh po vsej južnej Rusiji kočevalo je dosta različnojezičnih narodov in narodičev, in vsakteri je bržčas ostavil tukaj svoje spomenike. Zato jih tudi nikjer ni toliko in tako različnih, kakor baš po teh poljanah. Učenjaki bi radi določili njih zgodovino ali tudi narod tolmači, po svojem sevéda, kakovega takega spomenika postanek. V prejšnjem čislu videli smo, kako narod etymologisuje, poglejmo zdaj, kako on historisuje.

¹ Cf. Comes Géza Kuun Codex cumanicus bibl. ad templum divi Marci Venetiarum, Budapestini 1880, pg. 222.

² Menda pogodim komu, ako povém, da je literatura tega predmeta do 1870. leta našeta v Bestuževa-Rjumina knjigi „Russkaja istorija, I. S. Peterburg 1872“ na str. 157 do 160. Kesneje se je mnogo o istem predmetu pisalo po raznih znanstvenih časopisih in v posamnih razpravah. Dalje bavili so se vsi dosedanji archaeološki kongresi ruski manj ali več tudi s tem vprašanjem ter tako zdatno pripomogli, da se je tudi tú svitati začelo. Prim. postavim delo „Trudy pervago archeologičeskago sčezda v Moskvě 1869, Moskva 1872“ na mnogih mestih, ki so tudi navedena na str. 9 „ukazatelja predmetov“ s. v. kurgany. Izmed znanstvenih glasil zasluđuje prvo mesto zbornik „Drevnosti. Trudy moskovskago archeol. občestva“, kterega mi je znanih sedem zvezkov (Moskva 1865—1878). Marsikaj nahaja se v periodičnem delu „Zbiór wiadomości do antropologii krajowej“, ktero na svetlo spravlja krakovska akademija znanostij. Od leta 1877. do lani natisnenih bilo je šest zvezkov. — V posamnosti se ne spuščam nobene ali vendar bodi omenjena Iv. Zabělina razprava „Drevnjaja Skifija v svoich mogilach“, ki je natisnena v tega pisatelja delu „Istorija ruskoj žizni s drevnějšich vremen, č. I. (Moskva 1876)“ na str. 613 do 647. Pogl. še istega dela č. II. na str. 383 do 394. Spomina vreden je prav tako kratki ali temeljiti spis A. H. Kirhora „Hroby a mohyly předhistorické v Polsce, na Litvě a Rusi“, ki je natisnen v knjigi: Sborník slovanský. 1881. Redaktor Edv. Jelinek, v Praze 1881, na str. 1 do 28. Kar se nahaja v delu „Materialien zur Vorgeschichte des Menschen im östlichen Europa von A. Kohn u. Dr. C. Mehlis, Jena 1879, I. 266—375“, prevedeno je iz slovanskih razprav in ne povsod točno ali pridejane podobe so hvale vredne.

Kakih pet vérst od Locmanske Kamjanke, majhne maloruske vasi na Dněpru, nahajajo se trije kurgani: „Blizneey“, ¹ „Storoževoj“ in „Halahananka“. O prvem se tó-le pripoveduje:

Nekdaj živel je tukaj tatarski chan Bek-Mechmed, ki je imel mnogo žen in med njimi tudi Rusinjo, po imenu Marijo. Uplenili so jo bili Tatari za nekega tolovajskega napada. Marija bila je nenavadna krasotica in chan jo je ljubil nad vse druge žene svoje. Ženam se je to jako zamerilo in premišljale so, kako bi Marijo ugonobile. Dolgo tega niso mogle, kajti chan jo je skrbno čuval in tudi ni verjel nobenemu obrekovanju. Slednjič podkupi neka teh chanovih žen zdravnika, da spravi Marijo s sveta. Ko je nosila Marija pod srcem, začel je zdravnik šepetati chanu na uho, da je ona v zvezi z nekim ruskim ubežnikom, kateri se je pomahomedanil in zdaj služi na chanskem dvoru. Chan ne verjame natolcovanju in hoče zdravnika kazniti ali le-tá ga pregovori, da prepusti stvar božje razsodbi. „Ako porodi Marija le eno dete, bodi to znamenje, da sem bil lažnik,“ pravi zdravnik chanu, „in ti me kaznuj; ako pa porodi dvojčka, govori sem resnico in ti stori, kar hočeš.“ Chan nekoliko pomisli in potém privoli. Črez nekaj mesecev porodila je Marija dvojčka. Chan zaukaže Marijo na gromadi sežgati, dvojčka pa živa zakopati. To se je precej zgodilo in dvojčka so zakopali na tém-le mestu. Kesneje pak se je zdravnikovo sleparstvo bilo odkrilo in za kazen mu chan zaukaže, da nosi do smrti na gomilo dvojčkov zemljo. Zdravnik nosil je leto dnij zemljo in nasipal tá-le kurgán, — kar se je zvedelo, da si vzdržuje moči z različnimi zdravili. Ko mu je vzemó, ostrupi se in premine. Truplo njegovo pokopali so poleg kurgana. Na vsako obletnico njegove smrti gori baš o polnoči vrhu kurgana zdravnik na gromadi, Marija pa poleg gromade stojéč drži deteti svoji v naročji. ²

O drugem kurganu je ustno poročilo jako malobesedno. Pripoveduje se o njem zgoli to, da je bil Zaporozcem nekdanj strazišče in zato mu imé „Storoževoj“. Kako pa je nastal in zakaj, o tem narodna usta molé. ³

T r e t j e m u pa zopet narod prisvaja posebno zgodovino, kakor prvemu. Za Ivana groznega ubil je bil in okradel razbojnik Halahan bogatega bojara in potém sem ubežal. Takrat so tukaj živeli Zaporozci, ki niso nikomur prizanašali. To je razbojnik dobro vedel in ker se je bal, da ne bi Zaporozci storili z njim tako, kakor je bil storil on z bogatim bojarom, zakopal je ukradeni denar in si postavil kočico, v kterej je prebival.

¹ Rus. bliznec je slov. dvojček ali bližnják, serb. blizanac, sraslica.

² Věstnik Evropy 1881, IV. 400. Prim. tudi Malorusskija narodnyja predanija i razskazy, svod M. Dragomanova, Kiev 1876, str. 227, 228.

³ Věstnik Evropy 1881, IV. 401; Dragomanov op. cit. pg. 228.

Vendar je bil vedno v strahu, da ga ne bi ubili in denarjev našli. Zato jame na obrežji zemljo kopati in jo nad zakopane denarje nasipavati. Delal je to tako dolgo, dokler ga ni nekega dné zasula zemlja, ki se je bila nad njim utrgala.¹

Vedno sveža prostonarodna domišljija je pač občudovanja vredna. Ona ne stvarja samo divne symbolike raznovrstnim rastlinam ter prisvaja tolikim živalim čudovitih lastnostij, ampak oživilja celó mrtvilo gomil in pečin. Da, — tudi pečin.

Na Dněpru blizu naselitve Jamburg stojite prav blizu obrežja druga proti drugej velikanski skali tako, da se ona na desnej strani reke bolj v breg upira. Narod pripoveduje o teh skalah tó-le:

Davno, prav davno živela sta na svetu brata velikana. Odpravita se nekđaj po belem svetu in prideta v ta kraj. Takega raja, pravita, ni nikjer več na svetu. Postavita si tú na bregu Dněpra kočí in začneta uživati življenje. Ni trajalo dolgo, da sta se sprla. Dveh medvedov v enem brlogu ni udomaćiti. Ker so prepiri dohajali do krvi, skleneta mirno se ločiti. Toda nobeden se noče umaknoti drugemu in zato se takisto zmenita, naj oni tú ostane, koji bode z enega brega na drugi vrgel velikansko skalo. Res vzame vsak ogromno skalo in jo vrže s svojega brega. Prvi zavihti in zaluči mlajši ter pade njegova skala v vodo, ne daleč od brega. Nato vrže skalo starejši. Po zraku je zažvižgalo, ko je njegova skala letela. Padla je na desnem bregu in ubila mlajšega brata. To se je starejšemu grozno užalilo ali kesanje bilo je zastonj. Ostal je bil tú in se oženil. Imel je mnogo potomstva, katero je osnovalo Zaporožsko Sěč. Sinovje tega velikana bili so prvi prosti kozaki, naselivši se na otoku Chortici.²

Ti zgledi nam jasno kažejo, da ima prosti narod zares v marsičem svoje posebne zgodovinske nazore, izvirajoče iz žive domišljije ali obraznosti njegove. Ta ga dela sposobnega, da si po

¹ Věstnik Evropy 1881, IV. 401; Dragomanov op. cit. pg. 228, 229. V tej knjigi je še mnogo pripovedek o gomilah; ves IX. oddelek govori skoro samo o njih. Prim. str. 224—240 in 424, 425.

² Věstnik Evropy 1881, IV. 402; Dragomanov op. cit. pg. 230, 231: Dva kamnja bogatiri. Tú je pripovedka nekoliko drugače zasuknena, in se mi dozdeva, da razlike od one situvaciji boljje ngajajo. Bogatirja (ne brata) sta se takisto pogodila, da oni ostane, kdor skalo dalje vrže. Najprej vrže levega brega bogatir skalo; ona pade v vodo. Za njim zadegne bogatir z desnega brega svojo skalo, in tá obtiči na suhem bregu. „No, ker se je to tako odločilo,“ pravi prvi, „pojdem od tod, ti pa se naseli tukaj.“ Tako se je tudi zgodilo. Na levega brega skali pozná se še danes prav razločno, kjer jo je bil bogatir zagrabil.

Nekaj zdi se mi tú nekoliko čudno. Oba nabiralca narodnega blaga čula s pripovest iz ust iste osebe, namreč Josipa Omeljenka, eden 1875., drugi najkésneje 1881. leta, in vendar razlike med to in ono pripovestjo nikakor niso neznatne.

svojem tolmači prav tako veličastne nebesne prikazni kakor vse okoli sebe, kar koli vzbuja njegovo pozornost in zvedavost. Kakor je kos gomilam in skalam udahnoti zgodovinsko življenje, tako mu ni nič nenavadnega nekterim kamnom prisvojiti nenavaden izvor in izvenredne moči. Taki so v prvej vrsti kamneni izdelki predzgodovinskih narodov, ktere smatra ljudstvo napačno za proizvode posebnih natornih dogodkov. Tega nazora držé se strastno ne le slovanski ampak skoro vsi narodi po Evropi in Aziji. Jasna poročila o tem nahajamo prav tako v staroindijskih hymnah ter v pisateljih grških in rimskih, kakor v prostih pričah raznih današnjih narodov.

Dovolj je, ako gredóč opozorim čitatelja na tako zvane gromne strele, koje se zovejo latinski *cerauniae* (Plinius Hist. natur. 2. 38; 37. 9, 51; prim. gr. *κεραυνός* in *κεραύνιος*) ali *baetuli* (Plinius Hist. nat. 37. 135; od gr. *βαίτυλοι* meteorni kamni) in nemški *donnersteine*, *donnerkeile*, *donneräxte*, *donnerhämmer*. Mislilo se je, da padajo ti belemniti iz oblakov, kedar se bliska in grmi. Nikdar bajè ne ostanejo na površji zemlje, ampak se zarijejo precej globoko vá-njo, a po sedmih letih zleze jih zopet nekaj na površje.¹ Ko je ljudstvo bilo posebilo nebesne prikazni, postati je morala gromna strela attribut boga gromovnika, torej v nas boga Peruna.² Zato je po staroindijskih bajevnih nazorih vádžra gromna strela Indrova kakor po staroskandinavskih mjölnir Thórova. Starejša slovanska poročila o tem kamnu so jako skromna in se nahajajo zgoli v ruskih spomenikih. Imenuje se tú gromъna, gromъnaja stréla ali strélъka.³ V smislu staroindijske in staroskandinavske tradicije smeli bi pričakovati nekoliko ožje zveze z bogom Perunom, ali doslé natisneni starejši spisi nimajo ničesa takega. Pač pa se nahaja v nekem nenatisnenem „Travniku“, česar bi radi. V tem spomeniku je gromna strela natanko opisana in je vrhu tega pristavljeno, kakove moči jej prisvajajo. A med drugim se tudi navaja, da pade ta kamen vsled

¹ Za posamnosti mi tú ni, ali kogar zanimajo, pogledi m. dr.: Afanasjev Poetič. vozzrénija Slavjan na prirodu, I. 244 seqq.; J. Grimm Deutsche Mythologie, II³ 1171; Mannhardt Germanische Mythen, Berlin 1858, pg. 105 seqq.; E. B. Tylor Forschungen über die Urgeschichte der Menschheit u. die Entw. der Civilisation, Leipzig 1866, pg. 285—291; idem Die Anfänge der Cultur, Leipzig 1873, II. 264—267 et passim; Joly Der Mensch vor der Zeit der Metalle, Leipzig 1880, pg. 264—266; Graf A. S. Uvarov Archeologija Rossii; kamennyj period, Moskva 1881, I. pg. 2 seqq.

² O njem govori pisatelja teh vrstic knjiga „Einleitung in die slav. Literaturg.“ na str. 101 in 102.

³ Mimo drugih spomenikov govori se o tem tudi v Domostroji. Gl. Domostroj po spisku imperat. občestva istorii i drevnostej rossijskich, Moskva 1881, cap. 8, pg. 22. Kakor v drugih starejših spisih omenjajo se i tú poleg gromnih strel tudi gromni topori ali gromne sekire.

grmenja z neba in da mu Perunj-kamenъ, t. j. Perunov kamen pravijo.¹ To je važno poročilo, kajti sklepati smemo po njem, da je tudi v Rusih in gotovo v Slovanih sploh gromna strela zares bila nekaj attribut boga gromovnika. *Krek.*

Drobnosti.

Subjectlose Sätze. Von Franz Miklosich. Zweite Auflage, Wien 1883, v 8°, 76 str. — Priznano je že davno, da je Miklošičeva skladnja slovanskih jezikov delo, kakoršnega noben drug narod ne zmore. Najbližji mu je še genialnega Jak. Grimma skladnja germanskih jezikov ali cela ni in primerjalno stališče v njej je mnogo ožje od Miklošičevega, kar je pa naravno, kajti natisnena je bila že 1837. leta in takrat bilo je primerjalno jezikoznanstvo še skoro v povojih. Najnovejši spis Miklošičev obravnava skladnje majhen ali jako važen oddelek in je drugi natis razprave „Die Verba impersonalia im Slavischen“ iz leta 1865. Kaj so novi natisi Miklošičevi, vé vsakdo, ki se je z njimi pobliže bavil in posebno kdor je proučil drugi natis njegovega primerjalnega glasovja slovanskih jezikov. Tudi ta razprava dobila je tako lice, da je postala čisto novo delo. V prvem oddelku navedeni so in na tanko presojeni nazori slovnicařjev in modrozancev o tako zvanih brezosebnih glagolih, v drugem pa se razpravlja skladnja tega predmeta samega do najmanjših posamnostij. V poštev vzeti so ne le slovanski ampak sploh arjoevropski stari in novi jeziki in izmed nearjoevropskih sem ter tja vzlasti tudi magyarsčina. — Hvale in priporočbe spisu nobene ni treba; dovolj je, ako pravimo, da je Miklošičev. *K.*

Trst in okolica. Zgodovinska slika spisal Matija Sila. Založilo opravništvo „Edinosti“. Tiskal Franc Huala v Trstu. 1882. Velja 50 nov. — Tako se glasi nova 154 strani debela knjižica, v kateri nam je marljiv pisatelj, ki je znan čitateljem „Edinosti“ in „Zg. Danice“ tudi pod imenom „Skalovič“, popisal na kratko zemljo in zgodovino tržaškega mesta in okolice. Čitali smo njegovo razpravo že lansko leto v podlistku „Edinosti“, vendar smo se jako razveselili, ko smo čuli, da se celi spis ponatisne še edenkrat v posebnej knjižici. Pri tej priložnosti izrekamo željo, da bi se vsi leposlovniki ali pa znanstveni sestavki, ktere prinašajo slovenski politični listi v svojih podlistkih, priobčili potem še v posebnih knjižicah. Na ta način rešil bi se marsikteri spis pozabljivosti, ob enem pa pomnožilo narodno slovstvo. Navedena knjižica, dasiravno ne debela, obsega vendar mnogo novega in važnega gradiva, ktero bi človek zastojl iskal po tujihlaških in nemških knjigah; osobito kar se tiče izpeljav krajevnih in osebnih imen, posrečilo se je g. pisatelju mnogokrat pravo stran zadeti. Vendar pa moramo opomniti, da je v tem oziru včasih šel nekoliko predaleč in nektera neslovenska imena razlagal iz slovenščine, kakor na pr. Škocijan - kraj, kjer Reka v jamo „skoči“ (str. 40). Ime byzantinskega vojskovodje „Narzes“ izpeljuje iz slovenske besede Na-

¹ Gl. Zabélin op. cit. I. 510, 511, kjer je iz rokopisa Zabélinovega natisnen odlomek o Perunovem kamnu. Natisneno je sicer Perunъ-kamenъ in morda tudi tako stoji v rokopisu, a da je Perunъ-kamenъ (t. j. Perunj in ne Perun) pravo, ni mi treba obširnejše razlagati. V Florinskega delu „Russkie prostonarodnye travniki i léčebniki, Kazanj 1880“ ne govori noben oddelek o tem kamnu.

rezec (str. 50). Ali pisatelj vé, da je Narzes še le potém to ime dobil, ko je bil skopljen? Tudi se ne ujemam v izpeljavi besede „Devin“ s pisateljem, kateri misli, da je devinski grad dobil svoje ime od dube ali dolbe, ne pa od besede „deva“ (str. 38). Razven Devina pri Trstu nahajajo se še nekteri drugi kraji s tem imenom, kakor nekdanji slovanski Devin ob Labi, kterega so Nemci izpremenili v Magdeburg. Nemška beseda Magdeburg nam tedaj pové, kako je treba razlagati slovanski Devin. Enako nam tolmači fuldski letopisec pomen Devina, glavnega gradu moravskega kneza, kajti v najboljšej izdaji starih pisateljev, v Monumenta Germ. Script I, Annal. Fuld. a. 864 čitamo: „Dowina (ne pa Domina), id est puella...“ Na strani 117. vrs. 26. naj se popravi dan smrti Ludovika XVI, kateri je bil 21. januarja 1793 umorjen. Sploh smo pa z imenovanim delom g. Sile prav zadovoljni, in to tem bolj, ker pisatelj ni samo zajemal tvarino za svoj spis iz različnih knjig, kar prizadeva na deželi bivajočemu učenjaku dostikrat mnogo truda, temveč on pozna tudi tla, na kterih so se vršili v knjigi popisani dogodki, in vé za dobre in slabe lastnosti in navade tamošnjega ljudstva. Knjižica sama na sebi je primeren spominek petstoletnega združenja Trsta z Avstrijo!

Dr. F. Kos.

Praktična Metodika za učitelje in učiteljske pripravnike. Sestavil in založil Ivan Lapajne, ravnatelj meščanske šoli v Krškem. Cena 80 kr. V Ljubljani. Natisnil Rudolf Milic. 1882. Str. 142, 8°. Prihodnjič prinesemo o knjigi daljšo oceno!

Slovenska mati. V Ljubljani. Str. 48 v vel. 8°. — To jako važno knjižico je spisal znani celjski starina-narodnjak dr. St. Kočever. Knjiga obsega v štirih oddelkih mnogo slovenskemu ženstvu na kmetih koristnega gradiva in zaslužuje, da se širi med prostim ljudstvom. Brzjavi se nam ravno, da je ta vrli narodnjak celjski 23. svečana umrl. Lahka mu zemlja!

Drugo poročilo o delovanji in stanji „podpiralne zaloge slovanskih vseučiliščnikov v Gradci.“ Založil in izdal t. č. opravilni odbor. V Gradci, 1883. Tiskala tiskarna družbe sv. Mohora v Celoveci. Str. 8 v 8°. — Iz tega poročila povzamemo, da se je darovalo zalogi v zadnjem letu 280 gld. 75 kr., in sicer od posamnikov 130 gld. 75 kr. in od dveh deželnih zborov, štirskega in kranjskega, 150 gld. Glavnica znaša sedaj 3500 gld. Odbor je rešil 76 prošenj v 7 sejah in med 15 prosilcev razdelil je 266 gld. Med prosilci je bilo 14 Slovencev in 1 Čeh, med njimi 10 pravnikov in 5 modroslovcev. Kako pičlo malo pa je vsak prosilec podpore dobil, naj izračuni vsak zá-se! Čas je, da opozorimo slovenske rodoljube na to podpiralno zalogo. Pri nas se pri vsakej priliki poudarja: „Mladina je naš up in nada“, a pusti se blagočutno, da ona po mestih silo in nadlogo trpi! Od naše mladeži na vseučiliščih se terja čil duh, pridnost, narodna zavest, a podpira se ona ne, temveč pri nas se nabira rajši denar za spomenike in druge manj potrebne stvari, in tu leži potém denar mrtev, ne donasajóč nobene duševne koristi. Ponosni ne morejo biti Slovenci na tó, da so vsi skupaj lansko leto le 130 gld. in 75 kr. darovali za uboge vseučiliščnike v Gradci! Podpirajte torej našo ubožno mladež, ona bode Vam in narodu na veke hvaležna. Denar se naj pošilja v Gradec ali našemu zaslužnemu gosp. vseuč. prof. dr. Gr. Kreku, predsedniku omenjene zaloge, ali pa gosp. tajniku Josipu Lendovškemu, učitelju na c. kr. I. gimnaziji.

Hrvatska vila. Drugo leto. Ne moremo si kaj, da bi svojih čitateljev zopet ne opozorili na ta lepi, ilustrirani časopis. „Hrvatska Vila“ izhaja letos dvakrat na mesec v zvezkih pet pol obsegajočih. Vsak zvezek nam podaje šest slik in mnogo raznovrstnega leposlovnega berila. Ker se pa ta list v svojih slikah tudi na nas Slovence ozira, tem bolj se zaslužuje naše obile podpore. Tako nam predočuje drugi zvezek dve sliki: „Na Soči“. Tretji zvezek ima sliko Franca Prešérna, ki se mora prav čista imenovati, in ilustracijo k njegovej pesni „Pod oknom“. Razven tega je še v tem zvezku „dr. Gjuro Daničić“, Crkva u Djakovu“ in dve sliki „rylskega sa-

mostana na Bulgarskem“, kterega je v „Kresovem“ I. letniku popisal gosp. A. Bezenšek. Ako se bode list tudi v bodoče oziral na nas, prepričani smo, da se bo Slovincem v kratkem priljubil. Dokler si ne stvarimo sami ilustriranega lista, naj nam ga „Hrvatska Vila“ nadomestuje, in zatorej jo vsem gorko priporočamo.

Slovinac. Leto VI. že izhaja v Dobrovniku list, ki je premalo znan med Slovenci. „Slovinac“ pride vsakega 1. 11. in 21. dne v meseci na dveh polah na svetlo in prinaša ilustracije, leposlovno in znanstveno berilo. Izmed slik omenimo, da je „Slovinac“ lansko leto prinašal „galerijo glasovitih Dubrovčana“, katero letos nadaljuje. Drugi letošnji broj podaje sliko dr. Ljudevita Gaja in njegov životopis, prvi pa prevod zanimive razprave: „Kratek nacrt slovenske mitologije“, katero je spisal znani profesor slovanskih jezikov v Parizu, L. Leger, v listu: „Revue de l'histoire des Religions“. Kdor nima francoske „Revue“, a se zanima za naše bajeslovje, segel bode rad po tem prevodu. List je tiskan v latinici in cirilici, in njegova glavna zadača je posredovati med Srbi in Hrvati. Ta njegov vzvišeni smoter in dobri znanstveni članki zaslužujejo, da najde pri nas mnogo čitateljev. X

Die Čecho-Slaven. Uebersichtliche Darstellung von Dr. Jaroslav Vlach. Volkslied und Tanz. Das Wiederaufleben der böhmischen Sprache und Literatur. Die ältesten Denkmale böhmischen Schriftthums und der Streit über deren Aechtheit. Drei Studien von Joseph Alexander Frh. v. Helfert. Wien und Teschen. Verlag von Karl Prochaska. 1883. Str. 450 v 8°. Cena gld. 3-75. — To je osmi zvezek onega znamenitega dela: „Die Völker Oesterreich-Ungarns“, katero izdaje Prochaska. Omenjena knjiga se deli v dva dela. Prvi del (str. 1—160) je spisal J. Vlach in obsega med drugimi erkvno-zgodovinske dogodke ter socijalni in državljanski razvitek českega naroda. Drugi del (str. 163—450) je iz peresa Helfertovega. Ta nam v obširnej razpravi predočuje na čelu omenjene tri studije, ktere vsakega Slovana jako zanimajo. Cela knjiga je kaj vestno pisana in bode vsem, v zlasti pa Nemcem kakor Slovincem, dobro služila, da se iz nje na tanko podučé o krepkem českem narodu.

† **Jozef Szujski.** Veja pada za vejo z drevesa slovanskega. Ne davno je žaloval ves jugoslovanski svet po velikem svojem Jurji Daničiči, in dne 9. svečana položili so zopet Poljaki znamenitega učenjaka in pisatelja, Jozefa Szujškega, v hladni grob. Szujski je bil ponos in dika svojemu narodu. Poljaki so izgubili v njem vztrajnega političnega pisatelja, znamenitega pesnika, odličnega jezikoslovca in velikega zgodovinarja.

Szujski je rojen l. 1835. v Tarnovu v Galiciji. Dopolnivši gimnasijo v Krakovu l. 1854. studiral je zgodovino in modroslovje na Dunaji in v Krakovu. Tu je bil pozneje docent ter imenovan l. 1869. rednim profesorjem za poljsko zgodovino. Njegova iz pet knjig obstoječa poljska povestnica je znamenito zgodovinsko delo. Pisal je mnogo dram, povestij in lyričnih pesnij. V političnih člankih je deloval za avstro-poljsko politiko. Bil je glavni tajnik krakovske akademije in vodja v nje zgodovinskem oddelku. L. 1881. je postal zavoljo velikih znanstvenih zaslug ud avstrijske gosposke zbornice. Poljski listi vseh strank tožijo po izgubi svojega velikega pisatelja, in vsi so v tem enih mislij, da je poljski narod izgubil v njem enega svojih najboljših in najblažjih sinov!

Popravek: Na str. 87. vrs. 18. od zdalej beri: „ne izdaj me“ nam. ne zataji me. Na str. 91. vrs. 9. od zdalej beri: „slovéci“ nam. sluteči.

Listnica opravištva. A. L. O. v Ameriki: Prejeli smo 9 gld. 50 kr. Hvala. G. S. v Ameriki: Od „Mira“ prejeli 3 gld. 80 kr. Manjka 1 gld.

Izdaje, založuje in tiska tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovci.

Odgovorni urednik: Dr. Jakob Sket.